

Heinjokelainen

Vuosi 2014

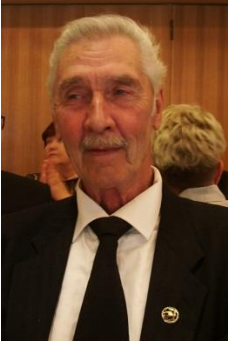
Heinjoki-Säätiö / Vihdin Karjalaseura ry.

Suomen itsenäisyyspäivänä 6.12.2013 muisteltiin entistä kotiseutua Heinjokea sytyttämällä kynttilät Heinjoen kirkon sekä uuden sankarihautausmaan muistomerkeille. Lisäksi kirkon muistomerkeille asetettiin kaunis havuseppelä sinivalkoisine nauhoineen.

Kuvaaja: Erkki Taponen

Hyvät juhlavieraat

Tervetuloa jälleen Vihtiin Heinjoki-juhlaan. Järjestelyvuoro on taas kiertänyt tänne meille. Tapahtuma on pienen seuramme tämän vuoden merkkitapaus ja pyrimme tekemään parhaamme, jotta saisimme aikaan mukavan yhdessäolotapahtuman teille kaikille. Kuluneet vuodet eivät ole juurikaan vähentäneet Heinjoki-juhlan suosiota ja osallistumista. Väkeä riittää aina, mikä on miellyttävää havaita. Toivotaan suuntauksen edelleenkin jatkuvan.

Karjalaseuroja on alun perin perustettu lähes jokaiselle paikkakunnalle, alkuperäisenä tarkoituksena auttaa ja neuvoa siirtoväestöä monissa tuon ajan sääntöjen tulkinnoissa, lakiasioissa ja talouden ongelmien järjestelyissä. Tarpeet ovat tältä osin vähentyneet ja kokonaan poistuneet. Väki ja seuraavat sukupolvet ovat sulautuneet ja mukautuneet uusiin ja jo tutuiksi tullessiin menetelmiin. Taloudet ovat kunnossa ja kaikki hyvin.

Karjalaisseurojen tavoitteet ovat olosuhteiden mukaan muuttuneet. Nyt seurat, piirit ja Karjalan Liitto panostavat perinteiden tallentamiseen, muistojen ja kulttuurin keräämiseen ja koostamiseen ja niiden kunnioittamiseen, jotka kaiken menettivät ja taas uudelleen rakensivat. Hyvänä esimerkkinä tästä on Liiton Evakkoäidin patsashanke. Liitto ohjeistaa seuroja erilaisin vuositeemoin kannustamaan edellä mainittujen asioiden harrastamista.

Nuorten mukaan saamista pitää pyrkiä jatkamaan ja laajentamaan. Tuloksia tällä saralla on selkeästi havaittavissa, lisää toki toivotaan. Ajat muuttuvat ja meidän tulee muuttua niiden sanelemaan suuntaan. Ei kuitenkaan niin, että perinteet, juuret ja karjalainen kulttuuri päästettäisiin unohtumaan. Täytyy vain yhdistää vanhaa ja uutta. Toisin sanoen uudistetaan, muttei hylätä kumpaakaan, säilytetään ja uusitaan.

Usein kuulee sanottavan ”mänt mikä mänt, ehä myö sil mittää maheta”. Totta tämäkin, mutta heimonsa kulttuuria, juuriaan ja muistoja ei sovi unohtaa eikä hylätä, vaan ne tulee säilyttää jälkipolville, niitä tulee vaalia. Nämä kaikki herättävät kiinnostusta ja mielenkiintoa nuorissa ja ovat suuri henkinen rikkaus.

Meillä on paljon nuoria halukkaita mukaan tulijoita, mutta heille pitää antaa tilaisuus tehdä jotain. Ei pelkkä silloin tällöin mukaan tulo juurikaan kiinnosta. Mutta annapas tekemistä, niin kyllä tulijoita riittää toivottavasti enenevässä määrin, sillä nuorissa on meidänkin kulttuurimme ja perimämme säilyvyys.

Näillä terveisillä toivon viihtyisää sunnuntai-iltapäivää teille kaikille.

Veli Hyytiäinen

puheenjohtaja

Vihdin Karjalaseura ry.

Heinjoen kirkonkylän koulupiirin luokkaretkeläisiä tutustumassa Viipurin nähtävyyksiin 3.5.1933.

Vasemmalla osittain näkyvä rakennus on Viipurin hiippakunnan uusi tuomiokirkko, joka valmistui ja vihittiin käyttöön vuonna 1893 ja jonka oli suunnitellut tunnettu viipurilainen arkkitehti *Eduard Dippel*. Kirkon pääsisäänkäynnin edessä Linnankadun puolella oli suomen kielen tienraivaajan ja uskonpuhdistajan *Mikael Agricolan* patsas, joka on kuvassa retkeläisten takana.

Kuva on Heinjoki-Säätiön kuva-arkistosta.

Heinjokelainen

Julkaisija:

Heinjoki-Säätiö

Vihdin Karjalaseura ry.

Toimitus:

Marja Paakki

Painopaikka:

AM Digipaino/AM Print Oy

00380 Helsinki

Tervetuloa Vihtiin!

Tiina Noro

*Vihdin kunnanvaltuuston
puheenjohtaja 2014*

Hyvät Heinjokelaisen lukijat!

Vihti toivottaa teidät lämpimästi tervetulleiksi viettämään perinteistä Heinjoki-juhlaa tänne kauniiseen kotipitäjäämme. Vihdin kunnan kehitykselle karjalaissiirtolaisten merkitys on ollut erityisen suuri. Noin 2500 evakkoa, joukossa omat isovanhempani *Elias* ja *Ida Noro*, asutettiin tänne sotien jälkeen, iso osa entisiä naapureita uudelleenkin naapureiksi samoihin kyliin. Etenkin Vanjärvi on säilynyt vahvana karjalaistaustaisena yhteisönä näihin päiviin asti. Karjalaisten tulo muutti ja vilkastutti niin kunnan työpaikkarakennetta kuin poliittistakin elämää ja vauhditti Vihdin kasvua ja kehitystä merkittävästi.

Tänä päivänä Vihti, kuten muutkin Suomen kunnat, on muutosselvitysten kourissa. Maan hallituksen kuntauudistuksen seurauksena Vihti on tällä hetkellä mukana kahdessa kuntaliitosselvitykses-

sä: vapaaehtoisesti olemme aloittaneet mahdollisen kuntaliitoksen hyötyjen ja haittojen selvittämisen yhdessä Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummien kanssa. Toiseen ns. erityiseen metropolialueen kuntajakoselvitykseen valtio on meidät määrännyt yhdessä kahdeksan muun pääkaupunkiseudun kunnan kanssa. Ennen johtopäätösten tekoa odotellaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyvien asioiden linjaamista, samoin metropolihallintoa koskevia linjauksia. Tämä kaikki yhdessä kiristyvän kuntatalouden, väestönkasvun ja väestön ikääntymiseen liittyvien haasteiden kanssa pitää vauhtia ja mielenkiintoa yllä kunnan asioiden hoidossa. Olemme yhdessä linjanneet uudessa kuntastrategiassamme, että Vihti on metropolialueen moderni ja luonnonläheinen kasvukunta, jonka arvoja ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus, avoimuus ja yhteisöllisyys. Näiden periaatteiden mukaan Vihdin tulevaisuutta rakennetaan.

Vihdissä karjalaisuus näkyy ja voi hyvin edelleen. Vihdin Karjalaseura ry. on aktiivisesti toimiva yhdistys. Heinjoki-Säätiön hallinnossa vihtiläiset ovat hyvin edustettuina, samoin kunnan päätöksenteossa. Ennen kaikkea täällä on yksi Suomen merkittävimmistä Evakkomuseoista. Se toimii Vihdin Museon yhteydessä kirkonkylällä vanhasa Niuhalan koulussa. Museota ylläpitää Vihdin kunta yhdessä Heinjoki-Säätiön kanssa. Esillä on kattava kokoelma kuvia ja mm. vaijani Elias Noron hevosineen voi nähdä askareissaan Kääntymän kylällä. Nähtävänä on myös kaunis Heinjoen kansallispuku. Oivallinen ajankohta vieraillla Evakkomuseossa on Vihdin Wuosisatamarkkinoiden aikaan 23.8.2014. Viihtykää Vihdissä ja tulkaa uudelleenkin!

Tiina Noro

Tänä vuonna 2014 tulee kuluneeksi
70 VUOTTA
 toisesta evakkoon lähdöstä

Muistellemme kesän 1944 tapahtumia *Veli Hyytiäisen* kirjoittamissa artikkeleissa ”EVAKKOHA SE MIEKII OLIN-NUOREMPAN”, johon liittyy *Aune Hyytiäisen* tarkkoja kuvauksia talvisodasta alkaen ja ”TOINEN EVAKUOINTI” sekä *Liisi Teivosen* artikkelissa ”KESÄ 1944 – UUDELLEEN EVAKKOON”.

”Evakkoha se miekii olin - nuorempan”

Veli Hyytiäinen

Evakko sodan aikana ja sen jälkeisessä Suomessa

Sota tuli sittenkin Suomeen, sitä oli pelätty ja pelolla odotettu, toivottu muuta, mutta se tuli, eivätkä suomalaiset sen tuloa Karjalaan kyenneet estämään. Tätä vuoden 1939 lopulla alkanutta sotaa on nimitetty talvisodaksi.

Kannaksen Heinjoen Rättölän kylän Hentulan osan väelle tuli lähtö marras-joulukuun vaihteessa, jolloin 1.12.1939 sotaväki sai ilmoituksen: ”Aikaa kuusi tuntia ja silloin on kaikkien oltava pois kylästä. Ryssä hyökkää ja etenee kohti Viipuria. Aamulla on kylät oltava tyhjinä.” Evakkotie alkoi junakyydillä Ristsepälän asemalta Viipuriin, josta edelleen halki eteläisen Suomen päätyen kahden vuorokauden kuluttua länsirannikolle Perniön rautatieasemalle. Perniössä evakot sijoitettiin tilapäiseen yhteismajoitukseen Tuulihatun koululle.

Aune Hyytiäinen kertoo:

”Mei yhteismajotus kest neljä kuukautta ja sit päästi Ketupyöli kartano muonamiehe mökkii asumaa. Vähä pienhä se mökki ol mut paljo paremp ko se koulumajotus. Oltii kuitekii ominee. Olot olliit siihe aikaa mitä olliit, kaikest ol puutetta ja pullaa. Mut miu pittää kyl sannoo, jot se Ketupyöli isäntä, tää *Eino Mattila*, siin sit ol hyvä ihmene niiko koko häne perreese. Hyö aut-

toit kaikis mahollis asjois. Eino Mattila tuntu ymmärtännee siirtolaisii vaikeuvet ja murheet oikei hyväst ja sen parempaa appuu ja neuvoi ei voint toivookkaa. Muistaha mie viel selväst, mite miu miehei *Eemel* ja häne veljeesä *Aukust* saivat molemmat työtä Ketupyöli kartanost. No olha niitä asjoi hoijettavan jo, ko pit ain männä kirkol virkamiehii luokse niitä hoitamaa, niinhä hyö läksiit keskel päivää hevose kans kirkol. No silloha ne kartano vakituiset muonamiehet olliit vähä käärmeissää, et tollai lähtään kesken työpäivän ajeleen. Isäntä Mattila siihe, jot älkäähän nyt, heillä on tärkeitä asioitaan hoidettavana ja he kun ovat itsekin olleet isäntinä omilla maillaan, niin ovat tottuneet asiansa hoitamaan ja hoitavat kyllä työnsäkin täällä. Isäntä se ymmärs ja puolust meikäläisii mones asjas, eikähä muonamiehetkää sit sen enempää riijelleet. Hyvä ihmene ol tuo Eino Mattila ja hyvvi olliit siel nuo naapuritkii, se vähä mitä heihe kerittii tutustummaa. Mie en voi moittii kettää ja meih evakkoi hyö kaik suhtautuit oikei hyväst. Meil, ko synty Perniös olles poika perreehe, ni sielthä nuo löytyit kummitkii sikäläisist naapurloist.”

Kesällä – 41 saivat siirtolaisviranomaiset selviteltyä talvisodan kaaosta ja sijoituspaikkoja alettiin muuttaa ja selventää. Monet siirtolaiset joutuivat taas tien päälle ja uusiin paikkakuntiin kulki tie.

Aune Hyytiäinen kertoo:

”Perniöst ko jouvuttii lähtemää taas tie pääl, ni olha se vähä haikia olo. Olliit ne vaa nii mukavii ihmisii ja hyväst tultii toimee hoi kansaa. Meiät lähetettii nyt Pyhäjärve Haavistoo (Karkkila) ja saatii asumukseks *Eino Grangwisti* kartano piharakennus. Sekkii tais olla jokkuu muonamiehe mökki. Hyvä mökkihä se ol asuu. Isäntä Eino Grangwist ol iha vieras ja vähä tietyst pelotti, jot mihihä sitä nyt jouvutaa ja minkälaineha se lienöö tuo kartanoherra. No mitäs, tavattiha myö sit tuokii herra ja hyvä olkii kartanoherraks. Monelviisii auttel asjois ja koittel järjestää asjat parrai päi. Meilko ei sillo olt oikei mittää valoloikkaa mökis, ni vaija, hää ko ol sellane käsistää kätevä, ni hää tek mustepullost lampu. Sen piene tuike valos ol sit hyvä näprätä kaikel-

laista iltasittai. Ehä siihe mokomaa tuikkuu saant sit kuitekaa mittää öljyy. Sitä ko ei näät olt missää saata- vil. Tää ”Rankvisti” emäntä se poikkes monen iltan meil haastelemas ja toi ain välil tullessaa vähä niiko salapäite piene pullollise lamppuöljyy. Hääkö näät ties, jot meil ei olt sitäkkää vähhää, mitä pienes mustepullo- lampus ois tarvint. Eihä heil vissii olt itselläkkää mittää ylmääräsii.

Sit ol jo vuosii mänt. Ol käyty Karjalas asumus ja oltu toisellakkii evakkotiel ni viel pittiit nää ”Rankvistit” yhteyttä. Emäntä toi meil ain omenii ja pöytäliinakan- kaakii. Silloha myö jo asuttii Vihtis. En mie voi moittii yhtää näil evakkomatkoil tappaamijai ihmisii, en ket- tää. Pahastha mei asjat olliit. Ei meil olt oikee mittää mukan, ko kaik tavarat ja ommaisuus jäivät sin Karja- laa. Mut kyl nää ihmiset tääl muus Suomes olliit sit hyvvi ja ymmärtäväsii. Kiitollisel mielel mie höitä muistan. Ooha mie kuult, jot joihekii kohal on sattunt ikäviikii asjoi ja vähä huonompaa kohteluu on saaneet osaksee. Miu kohallei ei oo sellasii sattunt yhtää. Kyl- hä se muutekii raskas evakkotie ois olt viel raskaamp, jos ei näitä hyvvi ihmisii ois kohallei osunt.”

Talvisota kesti kuuluisat 105 kunnian päivää. Ne olivat raskaita päiviä sotilaille. Raskaita ne olivat myös koti- rintamalla: on kuljettu, sijoitettu ja asutettu koko Kar- jalan väestö karjalaumoineen ja vähäisine omaisuus- neen. Se on ollut mittava suoritus myös näiltä ihmisil- tä. Tietysti se on ollut ankara matka myös evakoille ja näistä kai suurimman taakan ovat kantaneet perheis- tään vastuussa olevat naiset miesten ollessa rintamalla. Välirauha päättyi ja alkoi jatkosota: myös kesäsodaksi mainittu. Suomen sotaväki taisteli rintaman vanhojen rajojen taakse ja menetetyt alueet vallattiin takaisin. Siirtoväki palaili entisille asuinsijoilleen ja saikin elellä ja asua siellä koko jatkosodan ajan lähes rauhanomai- sissa oloissa rintaman ollessa kaukana. Sotaonni kään- tyi taas Suomelle epäedulliseksi. Massiivinen puna- armeija eteni taas kohti Suomea. Karjalan väestölle tuli toinen evakkotie vastaan. Taas lähti Hentulanmäen Heikkilästä väki kuten koko rajan kansa evakkotielle. Taas oli edessä suuri tuntematon määrämpää. Missä se oli ja millaiset olosuhteet nyt odottavat? Oli kysymyk- siä lukematon määrä. Vastauksia ei ollut kenelläkään. Kuljettiin maanteitse Hevossaareen, Kuparsaareen, Kääntymälle, Juustilaan ja Lauritsalaan, Lappeenran- nan ja Lemminkäisen kautta aina Selänpäähän. Tuohikontin kylään saavuttiin juhannuksena pariviikkoisen vaelluk- sen jälkeen ankarassa vesitateessa. Majoituksissa oli tiukkaa ja ahdasta, mutta ymmärtävää ja ystävällistä

väkeä löytyi ja niin saivat evakot juhannussaunat pai- kallisissa saunoissa. Selänpään asemalta matka jatkui junakuljetuksena länteen.

Aune Hyytiäinen kertoo:

”Seläpääst myö päästii junnaa ja silviisii Seli asemal ja siel oltii sit miehei veljä **Vili** luon jonkuu aikaa. Hää ei välirauha jälkee lähtentkää Kannaksel, vaa jäi tän Vihtii asumaa. Selist meijät sit määrättii muuttamaa Turu lääni Koskel Tuimala kyllää. Siel myö saatii asumuk- seks Uustalo tila saunamökki. Tääl olles meil ilmotet- tii, jot siirtolaisil on oikeus hakkee valtiolt rahhaa kii- reellisimpii mänölöi. Ne olliit sellasii rahhoi jot, minkä nyt otat, ni se sit vähennettää lopullisist korvauksist. Miekii aatteli, et käympäs hakemas lapsil kenkärahhaa. No siel olliit kansahuollo paikallisosasto päättäjät ja sielhä yks tuttu mies katsel minnuu pitki nennääse vartta ja paukuttel henkselöitä ja kysy, et mitä siekii täält haает, pitäjä rikkaampii emäntii. Täähä on tarko- tettu köyhäavuks. Jäivät lapsii kenkärahat saamatta. Ilma rahhoi jouvui lähtemää, vaik luuli tullei ommii rahojai nostamaa. Tää olkii sit iha ainuva kerta, ko mie evakkomatka aikan oon joutunt tällase tyly kohtelu kohteeks ja tääkii sen upatta ol niitä sammoi evakkoi.

Ojakkallaa ko myö sit lopult muutettii, ni oltiikii sit jo oma kato al. Naapurloist miul ei oo mittää muuta ko hyvviä sanottavvaa. Ei oo olt mittää riitaa kennekää kans. Monet työt on hyvä sovus tehty vuoroperrää. Naapurit on meitä auttaneet ja myö höitä mis suinkii ollaa osattu ja kyvetty. Yhteisii koneita on käytetty, sonnipäivii tehty ja heinä- ja perunamaal oltu.

Mei lapset on olleet koulus sama verosii ko paikal- lisetkii. Opettajist ei oo pahhaa sanomista, tasapuolisii hyö ovat olleet. Lapset ovat olleet urheiluseurois ja muis sellasii yhes paikallisii kans, eikä sielt oo kuu- lunt mittää moitteita, jot hyö oisiit mitekää erilaisii. Seurakunnas ja muis kirkollisii mänölöis ollaa oltu yhe vertasii muihe kans, samallaisii jäsenii ko hyökii. Pai- kalline polissikkii on olt oikee mukava mies. Hää näät asukii iha mei vieres ja nähti usjast.

Kyl miu pittää sannoo, jot kyl miu kohallai on olt vaa hyvvi ihmisii, nii se ol Karjalas, mut nii se on olt tääl- kii. En mie voi kettää moittii huonost suhtautumisest ja mie oon olt oikee tyytyväine. Nää mei nykyset naapu- rit, nykysiihä nää on olleet jo yl 60 vuotta, on olleet ihmisii parraast pääst. Pitänöö täs sannoo pari kolme naapuri nimmekii usiampii vois mut olkooha nyt ies nää. Iha mei naapuris asu sellane **Laakso Aku**, sannoit,

jot hää se on kommunisti. Tiije häntä olik hää tahe ei olt. Hyväst tultii kuitekii toimee ja hyvä ol naapur, ain auttel, ko mitä töitä pit tehä eikä itse keritty tai osattu. Jos Aku tarvits millo itse appuu, sitä ain annettii. Hänel ko ei olt itsellää hevosta, ni mei hevoset olliit ain käytettäväs häne töissä. Mukava mies hää ol mut ma-hottoma kova kirroilemmaa, yleaikaa päästel niitä pekkolaisia. No sit viel se *Yli-Väärä Pirjer*, siin ol ja sellane naapur, jot siint ei mies parane ja samanlaine se ol tää *Häsä Armaskii*. Kylhä sen kuul jo etempäältkii ko Armas nauro remahuttel.

Oikei hyväst mie muistan viel nää Ali-Väärä entiset omistajat, se tää *Lauri Talvio* ol jokkuu liikemies Hel-singist ja möi tään Ali-Väärä tila mei miehil. Eemel ja Aukusti ostiit sen yhes. Vuoskausii tää Talvio herra käi meil perreinee, ain toi jottai tuliaisii ja vei männessä kovast kehumaijjaa ruisleipää. Hyväst ain viihtyit ja nii tek häne tyttäreesse perekii, tää *Telma* ja *Eero Noponen* ja viel heijäkii lapseese. Nii näist kaikist tul meil ko syvänystävii ikkää.

Alkuaikoin hyö kaik kovast pahottelliit meijä ja koko Suome kohtaloo. Mut sit ko vuosii ol mänt ja rauha alko olla sova jälkee jo vähä niiko pysyväisempää, ni koko elämä alko olla sellasta, jot ei oookaa ennää mit-tää evakkoi. Ol vaa kyläläisii ja lapsetha ei ies ymmär-tänneet ja käsittäneet, mitä erikoista tuos nyt on. Ky-läl on vaa muuttant muuvalt uusii ihmisii ja hyö kas-voit silviisii aikuisiks ja koko evakkojuttu ol jokkuu vanha asja eikä se ennää kiinnostant mitekää eri-koisest. Sen mie viel tahtosi sannoo, ko näist haastel-

laa, jot onha se vissii niikii, jot on sitä syytä sysis jos on sepiskii ja nii se metsä vastaa ko sin huuvetaa.

Ne ajat olliit pahhoi aikoi ja ei kaik jaksaneet olla ja käyttäytyy iha sillee ko tavalliset. Kaikkii tais vähä pelottaa, jot mite täs käynöö, jos vaik männöö koko Suom venäläisil, ni mihi myö sit jouvutaa, Siperijjaa vissii, jot vähä niiko sen mukkaa pittää nyt jälkeekiipäi aatella näitä asjoi.”

Kertoja ohitti vuoden 2003 syksyllä jo 88 ikävuotensa ja muistelee noita ankaria evakkotaipaleita raskaina ja epävarmoina hetkinä kuitenkin kiitollisuudella niitä ihmisiä kohtaan, joiden asunnoissa ja pihossa joutui olosuhteiden uhrina elämään ja viettämään nuo vaikeat ajat. Minkäänlaista katkeruutta ei tarinoissa ja kertomuksissa ilmene, vain kiitollisuutta niitä ihmisiä kohtaan siitä, että sai perheelleen ja itselleen suojan ja apua silloin kun sitä kipeimmin tarvitsi.

Entine evakko miekii

Veli Hyytiäinen

Lähde:

VIHTILÄISET ISÄNMAAN PUOLESTA 1939-1945

Vihti-Seura ry

Vihdin veteraanimatrikkelin neuvottelukunta

Vihti 2004

Toinen evakuointi

Kääntyihän se sotaonni Suomelle epäedulliseksi ja sen kaiken sai taas kerran rajan kansa kokea. Lauantaina 10.6.1944 alkoi rajalta taas tulla väkeä sotaa pakoon. Kylälle kuten koko pitäjälle tuli taas eräänlaisena tehtävänä auttaa ja tilapäisesti majoittaa väsyneitä, pakenuvia ihmisiä ja antaa heille hetken lepo ankealla evakkotiellä.

Tuli käsky: 19.6. tulee Heinjoen pitäjän olla tyhjä. Suomen armeija perääntyi kovalla vauhdilla yliver-taisen ylivoiman tieltä. Tuli uusi evakkomatka. Taas täy-tyivät tiet ja junat kansasta, vähäisestä omaisuudesta ja karjasta. Hentulanmäeltä lähtivät asukkaat kuten koko Kannakselta muualtakin. Ei saatu mukaan kuin se, mitä yhteen hevoskuorman sai mahtumaan. Karjaa ei

kaikkea voinut ottaa. Ei yksi vanha mies ja hänen tyttä-rentyttärensä voineet kaikkea kuljettaa. Puolitoistavuotias sonnimullikka ja suuri sika oli pakko jättää. Kai nuo elikot tiesivät näkevänsä nyt viimeisen kerran hoitajansa. Molemmat seurasivat lähtijöitä aitauksen vierustaa laitumensa puolella surkeasti huutaen ja mu-kaan pyrkien. Ei auttanut asiassa, pakko oli jättää. Rinnakkain siellä laitumen äärimmäisessä nurkassa katselivat lähtijöitten jälkeen. Kyneleet silmissä lähti-jät yrittivät olla katsomatta taakseen. Aavistivat kai luontokappaleet kohtalonsa. Kaiketi takaa tullut armei-ja lisäsi muonitustaan näillä jälkeen jätetyillä eläimillä. Taas oli evakkotie edessä, tiet täynnä kansaa kävellen, pyöräillen, hevospelillä ja autoilla ajaen. Tienvarret

alkoivat täytyä sinne heitetyistä tavaroista. Eivät kaikki jaksaneet kantaa lähtiessään ottamaansa omaisuutta, pois piti heittää. Kun jo lähtiessä oli onnistuttu saamaan mukaan vain vähäinen määrä omaisuutta ja vielä matkalla siitäkkin vähästä jouduttiin osa jättämään tien oheen, voi vain kuvitella niitä tuntemuksia, joita matkalaisten mielessä liikkui, monelta koko pitkän elämän työ poisheitettynä. Useimmilta vuosien raadanta Kannaksen metsissä ja pelloilla liukui nyt käsistä tienvarsiin, ojiin ja metsiin. Kuitenkin kaikkein tärkeintä yritettiin pelastaa, terveyttä ja perheen elämää, joka oli oman yritteliäisyyden ja sitkeyden varassa. Armeija ja siihen liitetty suojeluskunta tekivät suuriarvoista työtä tälläkin saralla. Irtainta omaisuutta, karjaa ohjattiin ja koottiin paikkoihin, joista se sitten kuljetettiin eteenpäin länteen. Ihmisiä ohjattiin ja opastettiin turvaan ja pois rintaman jaloista. Yritettiin järjestää muonitusta ja suojaa. Pakenevan siviiliväestön joukossa kulki myös rintamakarkureita. Suomen armeijan asepuke oli paiskattu jonnekin metsiin ja tilalla jostain varastettuja siviilivaatteita. Kuka mistäkin syystä oli jättänyt kaverinsa taistelemaan ja puolustamaan maata.

Kaiken aikaa lisääntyvä pakenijamäärä ohjattiin armeijan toimesta länttä kohti, kuitenkin siten, että ensin pohjoiseen Viipuri kiertäen ja Juustilasta rajalle ja Lappeenranta kiertäen Joutsenon kautta edelleen Selänpäähän. Monien vaiheiden ja vastusten kautta kyläläiset sijoitettiin TL Koskelle ja sen lähiympäristöön tilapäismajoituksiin. Kesäaikaan se olikin kohtuullisen helppoa, mutta syksyn ja talven tullen alkoi ilmetä mitä erilaisimpia vaikeuksia. Eihän näin mittavaan väestön lisääntymiseen pienissä kylissä ja pitäjissä ollut voitu ennakkoon varautua. Asumukset eivät kailta osilta olleet täysin soveliaita talviasumiseen eivät lämpöarvoiltaan eivätkä tilavuuksiltaan. Karjasuojat olivat pelkkiä heinälatoja, heikkoja edes tuulensuojaksi harvoine seinälaudoituksineen. Olihan kuitenkin saateensuojat ja paikka, jossa olla lumelta suojassa.

On paljon puhuttu ja kirjoitettu paikallisten ankeasta suhtautumisesta siirtoväkeen. Varmastikin näin on ollut, mutta hentulalaisille näistä tilapäisisännistä on

jäänyt enimmäkseen hyviä muistoja ja kiitollisia mietteitä. Monin tavoin yrittivät paikalliset helpottaa kodittomien ja kaikkensa menettäneiden elämää. Tosin on ymmärrettävä, että myös näiden mahdollisuudet auttaa olivat varsin rajalliset, koska monen sotavuoden jälkeen kenelläkään koko maassa ei ollut paljon ylimääräistä jaettavaa.

Mellilän asema oli monen hentulalaisen evakkomatkan määränpää, josta kuljettiin uusiin asuinpaikkoihin lähipitäjiin ja kyliin.

Mellilän rautatieasema

Tästä suopeasta suhtautumisesta siirtolaisten ja paikallisten välillä, on *"Jattis"* pistänyt paperille pienen runonpätjän muistoksi Telma ja Eero Noposen synttäreillä vuonna 1995.

Tapasimme vuonna -45, 50 vuotta ja risat siis.

*Monet kerrat vietimme juhannusaattoja
Tuliskalliolla*

ja rakensimme vuosien ystävyys siltaa.

*Aikaa kului ja aikuistuimme
ja aika hyvin elämää luimme.*

*On onni ollut elomme myötä
olemme matkanneet ja tehneet työtä.*

*Tästä on onnellisten hyvä jatkaa,
edelleen teille valoisaa matkaa.*

Veli Hyytiäinen

Vasemmalla: *Hokarinmäki vuonna 1910. Tiellä kävelee op. V. Laine.*

Oikealla: *Mikonmäen hautausmaalla 19.10.1930. Auton takana näkyy hautausmaatupa.*

Heinjoki-Säätiön kuva-arkisto

Kesä 1944 – uudelleen evakkoon

Liisi Teivonen

Kesäkuu 1944 kotikylässä Kannaksella oli alkanut levottomissa tunnelmissa. Viholliskoneet olivat lisänneet ylilentojaan. Eräänä iltana istuimme keittiön pöydän ääressä, äiti, Räisälästä tullut serkkuni *Esteri*, pikkoveljeni ja minä. Esteri suunnitteli ostosmatkaa Viipuriin. Hänen piti ehdottomasti saada uudet kengät. Kaupalle päin katsoessamme näimme, että maataloustöissä olleita sotavankeja vietiin pois kylästä. Äiti sanoi, että todennäköisesti rintamalla vihollinen hyökkää, kun vangit viedään turvaan. Kohta kai tulee meillemkin vuoro lähteä.

Seuraavana aamuna Esteri matkusti Viipuriin. Odotimme häntä illalla turhaan kotiin palaavaksi. Syyn viipymiseen ymmärsimme, kun kuulimme ja näimme, että kaupunki oli ankaran pommituksen kohteena. Viipurin suunnalta kuului raskaiden pommikoneiden jyllinää ja räjähdysten ääniä. Savupatsaita näkyi metsän takaa. Toivoimme ja rukoilimme, että Esteri säästyisi. Myöhemmin kuulimme, että serkku oli joutunut olemaan koko yön pommisuojojassa. Hän kertoi, että aamulla kaupunki oli sekasorron vallassa ja kauppojen ikkunat olivat rikki. ”Jos olisin tohtinut, olisi kenkiä ollut vapaasti valittavina.” Hänen päällimmäinen huolensa oli, miten päästä meille kotiin. Tieto evakkoon lähtökäskystä ei ollut häntä saavuttanut.

Aamu valkeni kesäisen kauniina. Myöhemmin olen tarkastanut, että silloin oli kuudestoista kesäkuuta. Äidin ennustama lähtövuoromme oli tullut. Meille toimitettiin käsky, että mahdollisimman nopeasti aamupäivän aikana oli kylän oltava tyhjä. Äiti ryhtyi hätäisesti kokoamaan tavaroita ja sanoi minulle, että näinköhän saisin haettua lehmät Mustasaaren laitumel-

ta kotiin. Hän tuntui epäilevän kymmenvuotiaan kykyä. Itsekin hieman epäröiden lähdin ja ajattelin, että ainakin yritän. Mustasaaren laidun oli metsäniitty, jonne mentiin ensin maantietä Kostiaisen tienhaaraan, talon ohi ja vähän matkaa metsätietä laitumelle asti. Lehmät olivat lähellä veräjää, Leija, Paula, Vellamo ja Muisto ja lisäksi kaksi hiehoa, joiden nimet olen unohtanut. Aivan kuin olisivat aavistaneet, että pitkä marssi oli edessä, lehmät eivät halunneet tulla laitumelta pois. Komensin ja heilutin lepän oksasta katkaisemaani piiskaa, pyysin ja maanittelin ja melkein itkin. Eivät liikahtaneetkaan. Muisto, joka oli vanha länsisuomalainen, vaaleanruskea lehmä, hyvä maidon tuottaja, mutta lapsille vihainen, katseli minua uhkaavasti pää painuneena, muttei onneksi ruvennut puskemaan.

Lopulta Leija lähti liikkeelle ja muut perässä. Tunsivat tien kotiin. Maantien sora pisteli paljaita jalkapohjiani, kävelin piennarta pitkin. Olin suoriutunut tehtävästä kunnialla.

Isä oli tullut kirkonkylästä, missä hän oli sotilastehtävissä, auttamaan meitä taipaleelle. Kaksi hevostamme valjastettiin ja kuormaan lastattiin myös läheisen koulun opettaja *Korholan* perhe ja tavaroita, mitä mahtui. Opettajan *Aaro*-poika ajoi toista hevosta, isä toista. Me lapset, kuusivuotias veljeni ja minä olimme kyydissä, samoin opettajan rouva pikkuvauvansa ja viisivuotiaan *Leena*-tyttärensä kanssa. Opettaja, hänen vanhempi tyttärensä *Ritva* ja äitini tulivat polkupyörillä.

Ensimmäisen yön taipaleellamme vietimme metsäkorpessa. Oli alkanut hiljalleen sataa. Istuimme pienen nuotion ympärillä. Pikkuvauva oli laitettu katajapensaansa suojaan nukkumaan. Pensaasta tipahteli harvakeltaan vesipisaroita pikkuisen kasvoille, mutta tietämättä tilanteemme vakavuudesta poika nukkui tyytyväisenä.

Täällä saavutti Esteri-serkku meidät. Vietettyään yön pommisuojojassa hän oli aamulla päässyt rajalle päin ajavassa kuorma-autossa tulemaan lähelle Ristseppälän asemaa, mistä aikoi jalkaisin meille kotiin. Olimme kuitenkin jo lähtökäskyn saaneet ja olimme matkalla. Esterin onneksi koitui *Maikki*-täti matkakoreineen. Maikki oli isän vanhin sisko, oikealta nimeltään *Anna-Mari*. Hän oli leski, joka kasvattityttärensä kanssa tavallisesti tuli lomaansa viettämään veljiensä luo. Näin oli tänäkin kesänä Maikin veri vetänyt kotikylään, Kopraraan. Kuitenkin levottomuutta oli ilmassa,

niin että Maikki jätti tyttärensä miehensä sukulaisten luokse Lahteen ja tuli itse tunnustelemaan maaperää. Tapansa mukaan Maikki matkusti runsaan vaatevaraston kera. Vaatteita varten oli suuri pyykkikorin tyyppinen, kannellinen matkakori, jonka Maikki oli jättänyt Ristseppälän asemalle säilöön, kun itse käveli kylään noin kuuden kilometrin matkan. Nyt Maikki oli majoittunut *Tepa*-veljensä perheeseen ja kun lähtö tuli, hän lähti Tepan toisen hevostenkuorman kanssa kiertämään Ristseppälän aseman kautta noutaakseen matkakorinsa.

*Heinjoen Ristseppälän rautatieasema 20.6.1989.
Akwarelli: Marja Paakki*

Matkalla tuli Esteri vastaan. Näin pääsi Esteri Maikin mukaan ja he tavoittivat meidät muut Heinjoen korvessa. Esterin uudet puukengät olivat kärsineet paljosta kävelystä ja kosteasta ilmasta, mutta sitä tuskin kukaan ajatteli.

Jatkoimme matkaa muiden evakoiden mukana maantietä kolonnassa. Syötimme lemmiä tienvarsipelloilla ja yövyimme milloin missäkin talojen tuvan lattioilla, saunoissa tai ladoissa. Enimmäkseen ihmiset olivat ystävällisiä. Muistan yhden isännän, joka tuli veräjällä vastaan ja sanoi, ettei ole tulemista. Seuraavana päivänä samainen isäntä ajoi ohitsemme evakkokolonnassa. Hänenkin oli pakko lähteä.

Useaan otteeseen venäläiset pommikoneet lensivät ylitsemme ja niin matalalla, että todella pelotti. Erityisesti pelotti silloin, kun olimme peltoaukealla ja iso pommikonelaivue lensi matalalta yli ja oli hetken päästä pudottamassa pommeja läheisille rautatieasemille. Myöhemmin saimme kuulla Elisenvaaran ja Simolan pommituksista, joissa monia ihmisiä menehtyi.

Joutsenoon päästyämme ehdotettiin, että Maikki jatkaisi junalla matkaa Lahteen ja ottaisi minut mukansa. Niinpä lähdimme täpötäydessä henkilöjunassa kohti

Lahtea. Lappeenrannassa tuli kuitenkin viivytys. Jouduimme olemaan päivän pommisuojoissa. Lopulta kuitenkin pääsimme Lahteen Maikin edesmenneen miehen *Nikolain* sukulaisten luo. Juhannus oli tulossa ja Nikolain veljentyttären häät Lahdessa. Pääsin mukaan häihin Keski-Lahden kirkkoon. Sain lainata serkkuni kansallispukua, koska minulla oli vain yksi mekko mukana.

Juhannuksen jälkeen jatkoimme matkaa *Ines*-tädin luokse Porin Ruosniemeen, missä Ines oli opettajana. Maikki jäi sinne tyttärensä kanssa pysyvästi Ineksen talouden- ja lastenhoitajaksi.

Pitkään aikaan en kuullut kotiväestä mitään. Myöhemmin kuulin, että he olivat jättäneet opettajan perheen Savitaipaleelle, opettajan kotitalolle. Kotiväkeni vietti juhannuksen Valkealassa vieraanvaraisten ja mukavien ihmisten luona. Sinne asti olivat lehmät kävelleet hevostarhojen perässä ja Kouvolan tienoilla pääsivät junavaunuihin, joissa matka jatkui Mellilän asemalle ja sieltä kävelymarssia vielä parikymmentä kilometriä Turun läänin Kosken Sorvastolle Koiviston taloon. Lehmät päästettiin laitumelle lepäämään. Olihan niiden taival ollut pitkä puoli Suomea jalkaisin. Sitten tuli kova ukkosenilma ja salama tappoi metsäniityllä molemmat hiehot. Ei ihme, että äiti itki.

*Talvisodan evakkoon lähdimme tällä porukalla,
Hilma-äiti, Eeva-serkku (vas.), Esko ja Liisi.
Isä-Väinö oli rintamalla.*

Porin Ruosniemessä sairastin sikotaudin ja minut eristettiin Ines-tädin lapsista. Olin kuitenkin jo toipilas, kun eräänä aamuna ilokseni kuulin äidin äänen. Hän oli tullut hakemaan minut pois. Matkustimme Turun läänin Koskelle, missä veljeni ja Esteri odottivat. Myöhemmin sinne kotiutui isäkin. Muistan erikoisesti lämmöllä sieltä Kosken Sorvastolta *Koiviston* talon väkeä, ystävällistä *Lyyli*-emäntää ja hänen *Santeri*-puolisoaan. Kesä meni mukavasti, opettelin ajamaan

pyörällä. Syksy tuli ja veljeni *Esko* aloitti alakoulun *Koiviston Aimon* kanssa Sorvastolla. Meille kuitenkin tuli muutto kirkonkylään, kun kävi selville, että pienelle karjallemme ei ollut tilaa Koiviston navetassa. Emme suostuneet heidän ystävälliseen tarjoukseensa, että vanhan isäntäparin kanat olisi pitänyt lopettaa, jotta meidän lehmät olisi voitu laittaa vaarin kanalaan.

Muutimme *Mäkelän* taloon Kosken kirkonkylään, Tuimalaan. Mäkelän isäntäväki oli vanhan polven ihmisiä. Taloutta hoiti *Iita*, yli kahdeksankymmentä oleva neiti-ihminen ja naimattomat veljekset *Edvard* ja *Jalmari* hoitivat yhdessä isännyyttä. Karjanhoitajana oli *Veera*, jonka asuntona oli saunakamari. Me majoitimme talon tupaan. Iita ja ”pojat” olivat kamareissa.

Veljeni joutui alakouluun *Hilma Menanderin* oppilaaksi ja minun osakseni tuli yläkouluun meno. Opettaja oli *Aili Pihlaja* tiukan näköinen, keski-ikäinen neiti. Luokka oli aika suuri. Meitä karjalaisia oli siellä monta. Naapurin *Raimo* oli samalla luokalla. Laskento oli Raimolle vastenmielistä. Usein hän tuli meille vihkoineen, heitti vihkonsa eteeni pöydälle ja ilmoitti ”käy sie nyt laskemaa näitä, mie mää laskemaa mäkkee”. Mielelläni minä Raimoa autoinkin, koska hän oli muiden vilkkaiden karjalaispoikien kanssa usein opettajan silmätikkuna.

Liisi Teivonen

Ote kirjasta ”Muistojen Heinjoki”

Runsaan kahden vuoden iloisen ja toivorikkaan uurastuksen jälkeen oli uusi evakkotaival taas edessä. Illalla 16.6.1944 tuli käsky pitäjän tyhjentämisestä aamuun kello viiteen mennessä. Viimeiset evakuointielimet poistuiivat Heinjoelta 19.6.1944, jolloin pitäjä joutui venäläisten haltuun. Väestö siirtyi jalan ja kaikilla mahdollisilla kulkuneuvoilla mm. Joutsenon, Selänpään ja Mäntyharjun asemille. Täällä tapahtui lastaus juniin ja määränpääksi tulivat Kyrön ja Mellilän asemat. Sinne ohjattiin myös eri varastoalueille joutuneita heinjokelaisten tavaroita. Väliaikaisia sijoituspaikkoja olivat nyt Marttila, Koski Tl. ja Kuusjoki. Vuoden 1945 aikana vahvistettiin lopullisiksi sijoituskunniksi pääosin samat kuin talvisodankin jälkeen eli Vihti, Pyhäjärvi Ul., Karkkila, Nummi, Karjalohja, Sammatti ja Pusula. Näiden paikkakuntien lisäksi heinjokelaiset hajaantuivat ympäri maata sopeutuen uusiin olosuhteisiin, ammatteihin ja tehtäviin kotiseutuun kuitenkin unohtamatta.

*Lähditte kerran koti-
kunnailta,
lähditte järvien
rannoilta,
kysyitte miksi ja minne.
Tuli vieras kotiinne
sinne.
Ette saaneet oikeutta,
vaille jätitte vastausta.
Tienne vei jonnekin.
Minne?*

Runo: Veli Hyytäinen

*”Kirkkosilta toukokuussa
2013”*

Akvarelli: Marja Paakki

SUKUPOLVET KOHTAAVAT

Karjalaisuuden säilyminen - siinäpä meille haastetta

Irma Sellgren

Meille iäkkäille, jotka olemme siellä Karjalassa syntyneitä, karjalaisuuden säilyminen on haaste. Mutta millä keinoin me sitä käymme toteuttamaan. ”Juuret” on nyt muotisana! Tahdotaan tietää sukujuurista. Se on hyvä asia, että tietää ja on mielenkiintoa karjalaisista juurista, tavoista ja sanonnoista. Minä olen omalta osaltani yrittänyt kertoa karjalaisista tavoista lapsilleni ja lapsenlapsilleni.

Olen opettanut 7-vuotiaalle tyttärentyttärelleni karjalanpiirakan tekoa ja kerroin, että piirakankuoren pitää olla niin ohut, että sen läpi näkee seitsemän kirkkontornia. Kaurakiisseli on meidän perheessämme suurta herkkua. Sitä on jopa uusmaalainen vävykin jo maistanut.

Olen ollut 55 vuotta uusmaalaisessa talossa miniänä ja emäntänä, mutta karjalanmurre on säilynyt puhtaana. Moni ihmettelee tätä, mutta olen sanonut, että kun olen saunassa syntynyt karjalainen, niin ei se murrekaan mihinkään häivy eikä häviä. Sanotaanhan, että murteet ovat kansakunnan rikkaus.

Olen Karjala-lehden sivuilta seurannut, kuinka jotkut pienet pitäjäseurat ovat joutuneet lopettamaan jäsenien puutteen takia. Tämä on surullista. Pitäisi saada nuoria innostumaan, mutta millä keinoin. Karjala-henkeä pitäisi saada nuorten keskuuteen. Ehkä noilta Karjalan pitäjäjuhlilta jää jotain mieleen.

Näin ajattelee 80-vuotias Sellgrenin Irma tyttönimeltään Hyytiäinen Heinjoen Hentulasta.

Minun Karjalani

Saija Kiviniemi

Mielessäni pyöri asioita, joita en ikinä osannut kuvitella todeksi, vaikka tiesin kaiken olevan karua totuutta. Karjala on ollut joskus meidän, suomalaisten. Siellä ovat asuneet monien isovanhemmat ja heidän vanhempansa. Kaikki oli hyvin ja elämä oli mallillaan tai ainakin niin hyvin kuin siihen aikaan saattoi olla.

Maailma ei kuitenkaan ole aina niin reilu kuin toivoisi ja vuonna 1944 tämä hieno ja monelle niin rakas osa Suomea menetettiin silloiselle Neuvostoliitolle. Karjalaan jäi monta ikimuistoista hetkeä, muistoja, rakkaita

ihmisiä ja mikä tärkeintä, oma koti. Sitä tuskaa ei osaa kukaan muu kuvitella kuin ne urheat ihmiset, jotka joutuivat lähtemään omasta kylästä pakoon kylmää ja raakaa sotaa. Oli kamala hetki jättää kaikki taakse.

Itselleni on jäänyt mieleen Viipuri, joka oli kertoman mukaan kaunis kaupunki. Ihmiset olivat iloisia ja nauttivat olostaan. Toisena ja ehkä merkittävämpänä paikana mielessäni on Heinjoki, joka oli mielestäni hassu nimi jollekin paikalle, kun olin pieni. Ihmettelin aina nimeä ja karttaa Heinjoesta, joka oli Mummoni seinällä muistona paikasta, jossa hän syntyi. Olin ihmeissäni, että miksi me emme asu siellä ja miksi Mummo on täällä eikä ”oikeassa kodissa”. Asiaa oli vaikea ymmärtää niin pienenä ja että pahat sedät olisivat vieneet jonkun ikioman kodin ja polttaneet sen karrelle.

Kolme vuotta sitten kävin Karjalassa sukulaisteni kanssa, ja kylmät väreet menevät vieläkin ajatellessani Heinjokea ja Viipuria, joka on nykyään kamalassa kunnossa. Kaupunki on rapistunut kokonaan. Voin vain kuvitella, kuinka upea kaupunki se olisi edelleen, jos se olisi suomalaisten. Nykyään köyhät lapset kerjäävät rahaa ja kaikkea mahdollista myydään niin halvalla, ettei yksikään lähde pois kaupungista ilman ostosta.

Päivä, jolloin kävimme Heinjoella, oli ikimuistoinen. Kaikki olivat hiljaa ja mietteissään kävellessämme ympäri Heinjokea. Tiet olivat kapeita ja kuoppaisia. Joitakin taloja oli siellä sun täällä ja peltoja, joissa kasvoi heinää, oli joka puolella. Kaikki tuntui niin oudolta. Mitä jos tämä kaikki olisi meidän? Tämä maalaismaisema, metsät, vedet, ihan kaikki. Se olisi niin hienoa ja aitoa.

Kävellessämme teitä, tulimme kohtaan, jossa oli tien sivussa puiden ja puskien välissä kahdet vanhat kiviraput. Kolme askelmaa ja olisit sisällä kaupassa. Jatkoimme matkaa ja päädyimme Kääntymän kylään. Tämä oli se paikka, jota odotin koko matkan; Mummoni synnyinpaikka. Alueella, jossa ennen oli Mummoni koti, ei ollut jälkeäkään vanhasta ajasta ja siitä että hänen muu perheensä olisivat eläneet siellä. Tilalla oli uusi talo, jossa tosin ei näkynyt elonmerkkejä, mutta joka oli siisti ja hyvässä kunnossa. Pihalla oli myös pieni vaja ja tiilistä rakennettu katos, joka oli ilmeisesti kesken. Koko pihaa ympäröi korkea verkkoaita. Se näytti kummalliselta, koska Suomessa ei ole missään tuollaista aitaa. Aivan kuin joku pelkäisi jonkun tulevan omalle tontille.

Pihalla oli kuitenkin iso kivi, jonka odotin näkeväni ja kuulevani sen, miksi se on niin tärkeä ja erikoinen.

Kivi oli iso ja korkea. Tämä kivi oli sen huoneen kohdalla, jossa Mummoni syntyi. Tiedä sitten mistä kivi on siihen tullut, mutta samassa kohdassa se on kuin huonekin. Asiaa ei osaa kuvitella todeksi, että tuon kiven kohdalla olisi ollut yksi huone Mummon kodista, ja että hän vielä syntyi siellä. Siinä tuli tippa silmään yhdellä jos toisella. Olisi tehnyt mieli jäädä siihen paikkaan asumaan, missä meidän pitäisi oikeasti olla. Tuntui vääärältä, että ihmiset veivät kaiken nenän edestä vain halutakseen lisää maata ja lisää omistettavaa. Ja millaiseksi se maa on mennyt? Ei ainakaan parempaan suuntaan.

Kokemuksena matka oli upea. Tuli nähtyä Kääntymä ja kaikki muut hienot paikat Heinjoesta tai yleensäkin koko Karjalasta, joilla oli merkitystä siihen, missä ja miten eläisimme nyt. Tekisin mitä vain, että jonain päivänä pääsisin sinne niin, että Karjala olisi niiden, joiden se on ennenkin ollut. Valitettavasti vain pieni osa ajattelee enää näin. Moni on unohtanut Karjalan ja sen, että paikka oli monelle niin tärkeä ja rakas.

Ehkä jonain päivänä se kuitenkin vielä löytää tiensä ihmisten sydämiin. Se Karjala – se kadonnut maa.

Saija Kiviniemi 16 v.

Kirkkoherra, isänmaamies, kansanmies

*Kirkkoherra, rovasti
Kustaa Palovaara*

Entisen Heinjoen seurakunnan kirkkoherra, rovasti *Kustaa Palovaara* on syntynyt v. 1892 luovutettuun Karjalaan kuuluneessa Kaukolan pitäjässä lähellä Käksälmen kaupunkia. Kodin köyhyydestä huolimatta

vanhemmat halusivat poikansa Kustaan opintielle. Siihen aikaan ei maaseudulla ollut oppikouluja, joten oppikoulun Kustaa on käynyt ja ylioppilastutkinnon suorittanut lähikaupungissa.

1910-luvun alussa nuori ylioppilas kirjautui Helsingin yliopiston Teologiseen tiedekuntaan tavoitteenaan valmistua papiksi. Suomessa elettiin noihin aikoihin vv. 1899 - 1905 ja 1908 - 1917 sortovuosia, *Sortokausia*, jolloin Venäjä maan lakeja rikkomalla pyrki venäläistämään Suomen.

Helsingissä yliopistojen ja korkeakoulujen ylioppilasnuoriso innostui isänmaalliseen toimintaan, kun maan tulevaisuus oli vaarassa itsenäisyyden ollessa uhattuna. Konkreettisiin toimiin ryhdyttiinkin viivytyksettä. Syksyllä 1915 Ostrobotnialla (Pohjalainen Osakunta) pidettiin salainen kokous, johon osallistui suomalaisia

julkisuudinkin henkilöitä, mutta ennen kaikkea yliopilaita. Tavoitteena ei ollut enempää eikä vähempää kuin Suomen täydellinen itsenäisyys. Kun siihen asti vain utopistisena haaveena ollut hanke päätettiin panna toteen, syntyi *Jääkäri-liike*. Tähän liikkeeseen Kustaa Palovaarakin liittyi välittömästi.

Jääkäri-liike oli sotilaallinen ja sotilaskurin periaatteilla toimiva yksikkö. Kooltaan ja tehtäviltään se oli jääkäripataljoona, joka toimi saksalaisen tiukan sotilaskurin säännöillä. Kustaa oli määrätty toimimaan Suomessa tehtävänään värvätä lisää miehistöä pataljoonaan. Jo tehtävän luonne paljastaa sen vaarallisuuden. Värvärinhän tuli liikkua ihmisjoukoissa omia salaisia asioitaan ajaen. Tsaarivallalla oli vastaavasti käytössään runsaasti santarmeja ja asiamiehiä, joten kiinnijoutuminen oli värvärinkin kohdalla vain ajankysymys. Santarmit pidättivät Kustaan ja hänet passitettiin syksyllä 1916 Pietarissa olevaan Spalernajan vankilaan. Hän oli vankeudessa noin yhdeksän kuukautta, kunnes maaliskuussa 1917 Venäjällä puhkesi vallankumous ja sankat väkijoukot päästivät tuolloin vankiloista kaikki vangit vapaaksi.

Vankilasta vapauduttuaan Palovaara ilmoittautui välittömästi Suomessa salaisena toimivassa Jääkäripataljoonan Komennuskunnassa, josta johdettiin Suomen vapaussodan valmisteluja.

Tärkeimpiä tehtäviä olivat joukkojen muodostaminen ja kouluttaminen sekä perustettavan armeijan aseistaminen.

Venäjän suhtautuminen Suomen itsenäistymiseen oli jyrkän kielteinen niin tsaarivallan kuin bolševikkihallinnonkin taholta.

Kanttorilan edessä vasemmalta rva Metiäinen, Tilda Palovaara, Lea Palovaara, Paavali Palovaara, Kustaa Palovaara ja Vilho Ikävälkö vuonna 1943. Kuva on saatu Aapo Metiäiseltä Heinjoki-Säätiön kuva-arkistoon.

Kustaa Palovaara vihittiin papiksi Savonlinnassa vuonna 1923. Toimittuaan pappina muutamissa luovutetun Karjalan seurakunnissa hänet valittiin vuonna 1929 Heinjoen seurakunnan kirkkoherraksi, jota tehtävää hän hoiti aina seurakunnan toiminnan päättymiseen saakka eli vuoteen 1951.

Vuonna 1955 valmistuneessa muistelmateoksessa *HEINJOKI* kerrotaan, kuinka rovasti Palovaara on aina ollut erityisen pidetty vaatimattoman ja avoimen luonteensa vuoksi. Heinjokelaiset muistavat lämpimällä kiitoksella hänen toimintaansa myös sotien aikoina ja evakkovuosina. Palovaaran lohduttavat ja rohkaisevat sanat kirkastivat vaikeina vuosina monen heinjokelaisen ankean mielen.

Heikki Nikkonen

Tapahtumia kylällä

20-luvun puolivälin aikoihin oli Taipaleessa venäläinen kauppias *Shigin*, joka piti yksityistä kauppaa Osuuskaupan vieressä. Kun kauppiaan nimi oli hieman vierasperäinen ja ehkä vaikeakin lausua, muuttui se kyläläisten puheessa huomattavasti helpommin lausuttavaksi. ”Siikinä” olikin se nimi, jolla kauppias parhaiten tunnettiin kylässä. Mies oli ”musta tataari” sanelivat pikku lapset hiukan pelätenkin mustapartaista äkkyä miestä. Niinpä kylän pikku pojat sitten tietysti ryhtyivät kokeilemaan rohkeuttaan ja pientä kiusantekoa harrastamaan. Isommat pojat menivät rohkeasti

kauppaan sisälle ja pienimmät ovensuuhun nopean paon varmistamiseksi. Kauppiaan kysellessä ystävällisesti, no mitäs pojille, joku rohkea vastaa, viijel pennil mustaa partaa ja saman tien karkuun, ovesta ulos ja pitkälle maantielle. Tummasävyinen venäläinen muuttuu entistä mustemmaksi muodoltaan ja kiroillen pyrkii poikien perään. Eihän hän koskaan kiinni ketään saanut, mutta pojat saivat huvinsa ja jännityksensä häipyen muihin leikkeihinsä naureskellen ja onnitellen itseään rohkeasta teostaan.

Taru kertoo Jussista, joka ilmoitti syntymäpaikakseen Koisillan pysäkin. Näin se tapahtui. **Jussi** joutui jostain syystä Viipurissa poliisin puhutteluun ja poliisi kysyy nimet ja saa vastauksen, sitten syntymäaika ja -paikka. ”Koisilla kujasii suus kauraniito aikaa”, vastaa Jussi.

”Mitä, mitä?” julmistuu poliisi.

”En mie itse muista, mut **Mar** sano nii”, on Jussin ai-
nut vastaus.

Miten lienee.

Heikkiläis-Yllön jälkipolvi oli ennen sotia vielä varsin mitätön vuosiltaan. Talon suuri pässi Pekko joutui usein näitten tenavien kiusanteon kohteeksi. Pekkohan se kuitenkin jäi tantereelle voittajana lapsilaiman pyrkinessä pakoon kuka mihinkin suojaan aitauksen ulkopuolelle. Sattuikin taas eräs näistä moniaista otteluista ja Pekon suutahtaessa lapset karkuun. Muut kaikki pääsivätkin pakoon, mutta **Veli** vähäisimpänä ei kyennytäkään pakenemaan vaan jäi aitauksen sisäpuolelle Pekon suurien, käyrien sarvien uhriksi. Silloin tenavien vanhin **Aira** totesi vakavan tilanteen, jätti oman turvapaikkansa ja palasi takaisin, tempaisi pienimmäisen mukaansa ja kiipesi suuren kiven päälle turvaan. Siellä sitten alkoi kova huuto ja avunpyyntö, jotta vanhemmat tulisivat pelastamaan hätään joutuneet. Siellä sisäruukset kiljuivat kuin Jukolan veljet aikoinaan. Tulihan se apu sitten aikanaan eikä vahinkoja tapahtunut. Karski ja rohkea oli tämä vanhin lapsista jättäessään oman turvapaikkansa ja suuria sarvia uhmaten syöksyi pientä veljeään pelastamaan. Eihän se ikä vielä häntäkään painanut, mutta kun toiset, vanhemmat pojatkin, jättivät pienimmäisen, niin kai se velvollisuuden tunto ohitti oman pelon ja pakotti auttamaan onnettominta.

Jatkosodan aikana, kun Kannas oli talvisodan evakomatkan jälkeen taas suomalaisten asuttama, oli asujaimiston suurena pelkona desanttivaara. Nämä punaarmeijan tuhoamaan ja hävittämään perehtyneet yksiköt herättivät suurta pelkoa ja ahdistusta hirmutöillään. Heistä varoiteltiin ja kehoitettiin välttämään salassa ja yön pimeydessä tuhojaan tekeviä, katalia hiippailijoita. Desantteja myös vihattiin enemmän kuin varsinaisia sotilaita, sillä olivathan desantit salakavalina murhaajia, jotka vain tuhosivat, hävittivät ja taas katosivat.

Yllö-vaija oli Kirsnaikiven pellon aita korjaamassa, kun kuuli läheisyydessä kahden tutun naisen kalkattavan ja nauraa kikattelevan keskenään, olivat mustikoita poimimassa ja pitivät lystiä keskenään. Vaija kun oli

aina valmis pieneen leikintekoon, päätti hiukan pelotella naisia, meni metsikköön ja alkoi ”molottaa venettä”. Eihän se mitään oikeaa venäjää ollut vaan ns. ”**Litja-Vili** venettä”. Niinpä tämä desantiksi heittäytynyt alkoi sokeltaa: ”Son sohski pa lovitsa longatsuhaa. Gubanski saarnitsa, oobnitsa peresanskij. Tikkerter tuu.” Kaikuvalla äänellä möristy venäjää muistuttava molotus kuului naisten korviin ja säikähdys oli suuri. Kalpeaksi menneet naiset supattivat toisilleen: ”Nyt siel on tesantti, äkkiä karkuu ja kottii ilmottammaa.” Pakoon pyrähtivät mustikanpoimijat pitkät hameenhelmat hulmuten pitkin metsiä pyrkien kiertämään kotiin päin pois pellon läheisyydestä. Valedesantti naureskeli itsekseen tyytyväisenä onnistuneeseen pilaansa ja lähti myös kohti kotia. Miten ollakaan ylittäessään kolmilankaista piikkilanka-aitaa lipesi ojan reunalla ja kun oli osittain lankojen välissä, takertuikin housuistaan lankojen piikkeihin kiinni. Ei päässyt ”desantti” irti vaan joutui huutamaan vielä lähellä pakenevia mustikanpoimijoita apuun. Naiset kuulivat ja tunsivat äänen, tulivat varovaisesti lähemmäs ja totesivat pelkäämänsä ”tesantin” tutuksi mieheksi. ”Ai tää sen pahalaine ko pelottelloo viattommii naisii!” Mekastus oli mittava, mutta autettiinhan se ”tesantti” irti aidasta ja palattiin joukolla kotitaloille. Monet lystit tuli pidettyä ensin onnistuneen mutta sittemmin hiukan nolon lopun saaneen desanttihälytyksen johdosta.

Kaksi nuorta naista olivat matkalla naapurikylään tuttavilla tapaamaan. Kapealla tiellä tuli vastaan kuorma-auto, joita tuohon aikaan nähtiin vain hyvin harvoin. Naiset kauhuissaan, miten hevonen, jolla olivat harvemmin ajaneet, suhtautuu autoon, se varmasti säikky ja vauhkootuu, miten sen saa hallituksi. Mitähän tässä pitäisi tehdä, auto lähestyy ja hyvät neuvot olisivat tarpeen. Nopeasti neuvotellaan asiaa ja hevonen pysäytetään ja toinen naisista juoksee tielle autoa vastaan, heiluttelee käsiään ja saakin auton pysähtymään jonkin matkan päähän. Kuljettaja avaa ikkunan, työntää päänsä ulos ja kyselee: ”No, mikä o hätän?” ”Älkää hyvät miehet tulko likemmäks, se tuo mei hevone on iha säikky ja vauhko ja se pelkää autoa. Pitäs nyt vaa jotekii päässä teist ohi.” Kuljettaja katselee naista ja hevosta, jonka reessä toinen nuori nainen on selvästi yhtä vauhko kuin vastaan juossutkin. Miehen mielestä hevonen on joukon rauhallisin ja seisoo täysin maltillisena tiellä. ”Olkaa hupattamata, ei se hevone mittää säiky. Alkaka aijjaa vaa ohi.” Pelosta vauhkot naiset antavat hevosen liikkua kohti autoa, joka seisoo vastassa. Hevonen kävelee täysin rauhallisena autosta mitään piittaamatta, ohittaa sen ja jatkaa

tietä pitkin. Auton kohdalla kuljettaja virnuilee ja huomauttaa: ”Ei teijä kannata yrittääkkää ohjata, antakaa hevose hoitaa nää matkajutut, taijatta itse pelätä enemmän ko tuo tei hevone.” Kohtaavat matkalaiset jatkavat kumpikin omaan suuntaansa, mutta reessä istuu kaksi hyvin noloa ja punaiseksi lehahtanutta naista. Eivät oikein kehtaa toisiinsakaan katsoa, mutta sitten alkaa jo naurattaa. Taisi se autokuski tietää paremmin.

Lapset joutuivat noina aikoina kehittelemään omia leikkejään, valmiita leluja kun ei ollut. Kovasti uskonnollinen ilmapiiri vanhempien keskuudessa antoi kaikei virikkeitä noihin lastenkin leikkeihin. Kun sattui löytymään kuollut linnunpoika lähimetsistä tai pelloilta, tuli siitä heti aihetta eräänlaiseen leikkiin, jonka aihe oli hautajaiset. Linnulle kaivettiin kuoppa ja se haudattiin asianmukaisesti peitelten ja kun oli kyseessä hautajaiset, kuuluivat virrenveisuut ilman muuta seremonioihin. Silloin tällöin kuului kylällä heleiden tyttöänten veisaamia virsiä poismenneen vainajan muistolle laulettuina.

Lahtelan väki muistaa naapurissa tapahtuneen erikoisen huutokaupan. Naapurissa oli useita tyttäriä, jotka eivät olleet vielä avioituneet, osan samanikäisistä kylän tyttäristä ollessa jo miehelässä. Liekö joku kylän nuorukaisista saanut kylmän vastaanoton tyttöjen aittassa, mutta pojat kuitenkin päättivät tehdä pientä kiusaa talon väelle. Panivat kelvottomat huutokauppailmoituksen talon portinpieleen: **MYYTÄVÄNÄ VANHOJAPIIKOJA TILANPUUTTEEN JOHDOSTA**. Ilmoituksessa mainittiin aika ja paikka. Huutokauppapäivänä nuoria miehiä kerääntyikin talon pihaan monia jopa sivullisia ihmettelemään moista huutokauppaa. Talon väki, joka ei tiennyt asiasta mitään, alkoi ihmetellä kummaa väenkokoontumista pihallaan. Kun isäntäkin ilmestyi pihalle ja hänelle selvisi kokoontumisen syy, musteni isännän muoto ja alkoi pihan tyhjentäminen ripeään tahtiin. Vauhdilla poistui huutokauppaväki paikalta isännän toimesta. Tarina ei kerro, ehdittiinkö kaupankäyntiä edes aloittaa, tuskin.

Tänne Hevossaaren kulmille sijoittuu tarina, jonka tarkka aika ja sijainti ovat häipyneet historian hämärään, jonnekin, aikaan ennen talvisotaa. Pojankossit aikaa kuluttaakseen keksivät monenmoisia temppejuja. Tiesivät eräässä talossa olevan suurehkon kanalan. Talon emäntä oli kovasti ylpeä kanoistaan, jotka kaikki olivat täysin valkoisia ja hyvätuottoisia. Naapurikylässä oli myös emäntä, jolla oli kanala. Tämän emännän

kanat olivat myös hyvätuottoisia, mutta sillä erolla, että nämä olivat kaikki joko puhtaan ruskeita tai kirjavia ei ainuttakaan valkoista kanaa. Kesäyön pimetessä kävi melkoinen kuhina ja säpinä kanaloissa. Kun aamulla valkoisten kanojen omistaja meni aamuruokintaa suorittamaan, oli säikähdys kamala. Joka ainut valkoinen kana oli yön aikana muuttunut kirjavaksi tai kokonaan ruskeaksi. Yhtä suuri oli pelästys naapurikylässä. Siellä taas olivat ruskeat ja kirjavat kanat muuttuneet puhtaan valkoisiksi. Suuren ja kovan työn olivat pojankossit tehneet, kun olivat vaihtaneet kaikki kanat keskenään. Tarina ei kerro, miten se oli onnistunut ja kuka oli tekijä. Tosin omiin asuntoihinsa kanat aikanaan päätyivät ja hyvät naurutkin jutusta saatiin, kunhan ensisäikähdykset ja manaukset olivat hieman taantuneet.

Tuosta Kolleikonmäestä sen verran, että siellä kouluaiset istuttivat useana keväänä metsää, metsänhoitaja **Käppi** toimi ohjaajana. Tämä kun oli hieman viinaan menevä mies eikä aina oikein viihtynyt työmaalla, niin eräs **Tyyne**-tyttönen tekikin sitten seuraavalla piirustustunnilla pilapiirroksen, jossa kuvattiin tilanteeseen sopivalla, lähes näköispiirroksella kyseistä metsänistutustoimintaa. Eihän siinä muuten mitään, mutta kuvateksti ”viina on parempaa kuin piikkikäärä kuuset” aiheutti tytölle huomautuksia ja moitteitakin usealta taholta.

Heikkiläis-Yllön lankomies kun pyrki kasvattamaan omaisuuttaan monilla eri tavoilla joskus muitten kustannuksellakin. Takaajat sitten joutuivat makselemaan tämän eteenpäin pyrkivän yrittäjän vakuuksia, kun miehellä ei itsellään enää ollut millä velkojaan maksaa. No niinhän se asia eteni, että mies oli puilla paljailta ja henkensä pitimiksi ryhtyi sitten kauppamieheksi, kierteli kylillä ostelemassa hevosten häntäjouhia, rakenteli niistä eräänlaisia harjoja, kaupaten näitä mm. Viipurin torilla. Poikkiesi sitten kauppamatkoillaan sisarensakin kotiin ja esitti asiaansa. **Yllön** sympatiat eivät juurikaan olleet kyseisen henkilön puolella, kun oli niitä vanhoja suuruuden ajan velkojakin saamatta. Vaimo kuitenkin puhkesi itkuun ja valittelemaan: ”A, ei ois millokaa uskont, jot siekii sitä elätät itsiäis hevose häntii ostelemal. Herra siunaa, mihi siu elämäis o mänt.” Niinhän se on aina ollut ja tulee aina olemaan. Huipulla tuulee.

Hevossaarella sitä sattui ja tapahtui: Vilppi oli jostain syystä joutunut kylän poikien silmätikuksi, ei näet oikein hengenmiehenä pitänyt siitä, kun nuoret miehet

löivät korttia iltaisin ja ryyppäsivätkin viikonloppuisin ja jopa kirkonmenojen aikaan. Tämä pieni erimielisyys johtikin siihen, että pojat päättivät antaa muistutuksen Vilpille. Tällä oli komeat sontarattaat pihalla ja eräänä yönä ne olivat kadonneet. Arvokashan tuollainen työkalu/kulkuneuvo oli siihen aikaan ja kovasti rattaita etsittiin ja kyseltiin. Löytymättä jäivät. Vilppi arvasi poikien ne jonnekin toimittaneen ja halusi taas vuorostaan sekä rattaansa takaisin että pojille muistutuksen, siis meni ja ilmoitti asian poliisille. Poliisi viittasi kintalla asialle ja kehotti häntä hakemaan rattaansa sieltä, minne oli ne itse unohtanut. Rattaiden katoaminen tapahtui juhannuksen alla alkukesästä, olisihan se Vilppi rattaitaan tarvinnutkin, mutta ei vaan löytänyt. Kului keskikesä ja alkoi olla rukiin niiton aika lähellä, Vilpin emäntä lähtee tarkastamaan tyhjänä ollutta riihtä tulevaa puintia ajatellen ja laittaakseen kaiken valmiiksi. Säikähdys on perinpohjainen, kun kömpii sisälle riihen matalasta ja pienestä oviluukusta, kadonneet sontarattaat ovat sisällä riihessä. Tulee siihen koko talon väki siunailemaan ja ihmettelemään, millä ihmehen konstilla on suurehkot rattaat saatu mahtumaan sisälle pienestä ovesta. Löytyi kadonnut omaisuus omasta riihestä, mutta miten saada ulos. Ei auta muu kuin purkaa pyörät irti, lava pois ja toimittaa rattaat osina pihalle, Samalla tavalla ne kunnottomat pojan-kossit olivat tietysti rattaat sisällekin toimittaneet. Liekö ollut rikosta vai ei, kekseliäitä ja ”viiheteliäitä” olivat kylän nuoret miehet ja hyvä oli muistutus heidän elämäntavoistaan huomauttelijalle.

Näillä seuduilla tapahtui joskus kieltolain aikaan juttu, johon poliisiakin yritettiin sekoittaa. Kylässä asusti eräs mies, joka hankki lisätuloja ”Varsovan Laullulla”, oli joskus Vironmaan puolelta tuonut suuriakin lasteja pirtua, isot pinot kiiltäviä peltikanistereita riihessään. Eivät ne siellä kauaa viipyneet, kauppa kävi ja tavara vaihtoi omistajaa tiuhaan tahtiin. No sellainen aiheutti tietysti jumalatonta elämää ja kaikenmoista rähinää ja riettautta muittenkin elämään. Kylässä asusti myös toinen, erilaisen elämäntavan omaava asukas, joka syvästi paheksui julkisesti moista elämäntapaa ja uhkasikin ilmoittaa asian poliisille. Muutamat kyläläiset suivaantuivat moisesta jatkuvasta rienaamisesta ja kun eräänä päivänä porukka löi korttia ja nautiskeli peltikanistereiden sisällystä, välähti jollekin mieleen, että sen petturin ei pidä päästä tästä näin vähällä, poltetaan sen lato. No kuka syyttää? Kortilla pelattiin syyttäjä ja niin roihahti lato tuleen ja paloi maan tasalle. Nyt asiasta nousikin suuri meteli ja eräs korttiringissä

mukana ollut katosi paikkakunnalta. Asiaa pidettiin selvänä, kadonnut oli syyllinen ja hänen veljensä maksoikin korvauksensa 6000 mk ladon omistajalle. Perimätieto kertoo, ettei tämä kuitenkaan ollut todellinen syyllinen, otti vain syyn itselleen, kun oli poikamies ja oikea syyttäjä taas perheellinen. Miten lie, mutta kymmenen vuoden kuluttua mies taas ilmestyi kylälle kuin muina miehinä. Oli kai rikos vanhentunut. Rankkoja teot olivat, mutta toisaalta yhteishenkeä osoittavia noina aikoina.

Olihan sillä Yllöläis-Yllölläkin monenmoista tuuria elämässään. Moniaita poikia oli perheessä ja sen seurauksena tietysti myös monenmoisia miniöitä tuli perheeseen. Noina aikoina pojat toivat nuorikkonsa kotiinsa, jossa asuttiin suurena perheenä moniaita vuosia, kunnes löytyi itselle oma talo ja asuinpaikka jostain muualta. Eräs näistä miniöistä oli kovin temperamenttinen luonteeltaan, joku voi olla jopa sitä mieltä, että varsinainen kiukkupussi, hieman laiskan sutjakkakin taisi tämä nuorikko olla. Oli sitten eräänä kesänä heinätyöt kiireimmillään ja väki ahersi pelloilla aamuvarhaisesta iltamyöhään. Talon emäntä tietysti oli sisätoissa ja huolehti yksin koko suuren perheen muonapuolesta. Tämä miniä oleskeli myös talossa osallistumatta heinätöihin. Poikkesi sitten Yllö sisälle asioimaan ja kysäisi miniältä: ”Jokoha se siekii joutasit pello?” Miniä katsoi tämän siinä määrin loukkaavaksi arvosteluksi, että saman tien sieppasi vierestään pöydältä keritsimet ja heitti ne suoraan appensa kasvoille. Keritsimet osuivat tulemaan Yllön naamalle kärjet edellä ja suoraan silmiin. Onni oli kuitenkin, että ne osuivat juuri ja juuri silmien yläpuolelle puhkaisten ihon molempien silmien päältä ja otsaluun kohdalta. Molemmat silmät täytyivät vuotavasta verestä ja näin meni näkö vanhalta mieheltä. Kova huuto ja mekastus alkoi tuvassa, kun luultiin jo Yllön sokaistuneen kokonaan. Kun oli veri pesty pois ja saatu vuoto loppumaan, todettiin, ettei sentään näkö mennyt vain kulmakarvojen alla oli isot haavat. Näkö siis säilyi, mutta miniälle tuli lähtö talosta. Melkoisia sytipäitä nuo tuon ajan nuorikot.

Ei liittyne mitenkään tähän *Eljakseen* pitäjällä kulkeva vanha sanonta ”nii on tiukal ko Mannine ove välis”. Sanonta on saanut alkunsa jo 1800-luvun loppupuolella. Tuolloin varakkaimmat torpparit tekivät kaksikin matkaa vuodessa Pietariin. Myivät omaan lukuunsa olkikupoja ja pajuparkkia Pietarin torilla, pikkutorpparit tekivät saman myyntimatkan vain kerran vuodessa.

No **Manninen** kuului näihin suurempiin torppareihin ja oli eräällä myyntimatalla tehnyt onnistuneita kauppvoja ja päivän päätteeksi meni toisten torppareiden kanssa paikalliseen kapakkaan juhlistamaan kauppoja. Syötiin ja kuppejakin kallisteltiin ahkerasti. Tarjoilijat-taret, kaksi kappaletta, alkoivat kiinnostaa ja Manninen taputtikin polveaan merkiksi toiselle tulla istumaan polvelle. Nokkaansa nosti tarjoilija ja Manninen niin sanotusti ”antoi kenkää”, elikkä heilautti jalkaansa ikään kuin ohimennen. Saapas sattui osumaan naisen takamukseen ja tämä horjahti päin seinää. No pois lähtiessä sattui Manninen jäämään porukan viimeiseksi ja ovella toinen tarjoilija kiilasi oven kiinni siten, että Manninen jäi puristuksiin oven rakoon. Toinen tarjoilija painoi ovea ja toinen hakkaamaan Mannista ranstakalla selkään. Ei päässyt Manninen eteen eikä taakse eikä auttanut muu kuin huutaa kavereita apuun. Löytyihän se apu, kun hätä oli suuri ja porukka siinä tuumaili kotimatalla, että ”oli se Manninen tiukalla siinä oven raossa”. Kehittyi siitä sitten em. sanonta ja muistettiin mainita aina, kun jollain oli oikein paha paikka.

Eräs nykyäänkin vähemmistöihin lukeutuva kansanosa vaikutti myös ennen sotia omalla tavallaan Kannaksella tuoden omalla kulttuurillaan vaihtelevuutta paikallisten asukkaiden elämään. Tulivat mustalaiset hevossaarelaiseen taloon ja tiukkaamaan isännältä, saako hevoselle heinää. Hiukan ihmettelivät, kun isäntä höylysti lupaa ”kyllä sitä saa”. Innoissaan mustalaiset ”no saako hevoselle kauraa”, taas isäntä ”no kyllä saa”. Nyt mustalaiset innostuivat ”saakos lapsille leipää”, ”no kyllä saa, lähdetään hakemaan”. Lähtevät tuvasta, mutta isäntä ottaa mennessään virsikirjan hyllystä, kehottaa mustalaisia seuraamaan. ”No mihinkäs sitä virsikirjaa tarvitaan?” ja samalla reissulla isäntä pyytää mustalaisia mukaan laulamaan eilen kuolleen mummon ruumiin ääreen siellä aitassa. Eivät muista mustalaiset luvattuja heiniä, kuroja eivätkä leipiä, pois kiiruhtavat pyytäjät. Isäntä vielä huutaa perään: ”Älkää sitä suoraa tietä mänkö, se lähinaapurin poika kun sai eilen raivokohtauksen ja on vieläkin ihan hulluna, vaahto vaan suupielistä pursuaa.” Toiselle tielle kiiruhtavat mustalaiset monien kilometrien lenkin kautta jonnekin Viipurin suuntaan eivätkä aikoihin takaisin tulleet.

Aina eivät vähemmistökansalaiset näin helposti lähteneet. **Taposen Juones** kun joutui jostain syystä tulemaan kesken päivän kotiin, olikin siellä pari mustalaismiestä ryöstämässä taloa. Yksin kotona oleillut emäntä ei näille mitään mahtanut. Isännänkin päälle

yrityivät mustalaiset, mutta Juones ehti temmata seinällä olleen ladatun haulikon käsiinsä ja kiire tuli ryöstäjille, kun isäntä heitä haulipanoksella saatteli tielle.

Heikkiläis-Yllö kun oli rauhallinen mies, taisi siellä jossain taustalla asustaa kuitenkin joskus pieni piru. Vaimonsa **Hetti** vilkuili miestäns vähän ihmetellen tämän uusia ajatuksia. Olivat taas ukot istumassa tuvassa ja kuuluivat puhuvan mustalaisista. Hetti kuuli Yllönsä olevan sitä mieltä, että kyllä hän ainakin antaa ruokaa mustalaisille, jos muuten osaavat olla ihmisiksi ja sattuvat tulemaan hänen tupaansa.

*Hetti o.s. Majuri ja Yrjö Hyytiäinen
"Yllö" Rättölän Ylä-Hentula vuonna 1914.*

No kiertelihän niitä mustalaisia siellä syrjäkylilläkin ja sattui kerran tulemaan Yllön tuvalle ja pyysi syötävää. Yllö istuu itse juuri ruokapöydässä ja kehottaa Hettiä ”no tuoha vieraalkii kuppi”. Mustalainen riemastuu ja alkaa lappaa puuroa kovalla vauhdilla. Kun kuppi tyhjenee, kehottaa Yllö taas ”no Hetti, tuoha vieraal lisää”. Hettihän tuo uuden kupillisen ja Yllö kuin muina miehinä nousee ja noutaa kirveen oven vierestä ja palaa istumaan vastapäätä mustalaista. Toinenkin kuppi tyhjenee ja taas saa emäntä kehotuksen tuoda vieraalle lisää. Nyt on mustalainen jo kai täynnä, kun lusikan liike hidastuu ja puunaaminen talon isäntä murahtaa synkeällä äänellä ”syö”. Hetkeksi lusikan liike nopeutuu, hidastuu sitten taas ja nyt nousee isännän viereen penkiltä kirves ja uusi synkeä murahdus kuuluu mustalaisen korviin ”syö”. Mustalaisen otsalla alkaa hiki hel-

meillä ja synkeä isäntä vastapäätä alkaa pelottaa. Vatsa ei enää vedä, mutta ei uskalla olla lusikoimattakaan. Yhtäkkiä mustalainen ponkaisee pystyyn, syöksyy ovelle ja isäntä perään. Alkaa armoton kilpajuoksu ja mustalainen painelee hädissään kohti järveä. Kun huomaa rannalla veneen, suuntaa sitä kohti ja vauhdissa tempaisee veneen vesille ja alkaa haroa airoja. Muutamana askeleen perässä tulevan Yllön kirves jymähtää veneen kokkaan. Lyöjä kahlaa pari askelta veneen perään ja jymäyttää uuden iskun kokkapuuhun. Nyt on jo mustalainen päässyt soutamisen alkuun ja soutuakin kokka kohisten yli järven. Perään kuuluu uhkauksia ja kiroilua.

Tupaan palatessaan saa Yllö vastaansa moitteita Hetiltä sekä moisesta käytöksestä että kiroilusta. Rauhallinen mies kun tuumaa vain ”pitänöö täst lähtee hake-
maa sitä venettä”. Aikansa puhistuaan Hettikin jättää asian sikseen. Mieheensä tuntien hän tietää turhaksi jatkaa moitteita, mutta vähän kyllä on käärmeissään Yllön itsetyytyväisestä ja myhäilevästä ilmeestä. Täytti mies kuitenkin lupauksensa antaa mustalaiselle ruokaa.

Kerrotaan tarinaa Rätönpuolella asuvasta pariskunnasta: sokea vaimo, jota mies usein opasti oudoilla paikoilla kepeistä pitäen ja vaimo kepin toisessa päässä. Kirkkoon mennessään pari oikaisi peltojen poikki ja ojan edessä mies kehotti ”hyppää **Hetti**” ja Hetti hypäsi. Kirkonkylälle tullessa mies kehotti ”kuse Hetti, kirkko näkyy”. Hetti teki kehotuksen mukaan. Sanotaan sivullisten joskus ihmetelleen, mitä se Hetti pomppii, kun pariskunta kulki tasaista maata. Velmulija kun oli, mies joskus piruuttaan hyppyytti Hettiä, vaikka ei oja ollut lähelläkään.

Suojeluskuntatalo tuo mieleen ajan vapaussodan jälkeen ja mielialat tuon katkeran sodan ajoilta. Talon isäntä ei osannut lausua k-kirjainta ja jutustelu sai joskus mukavia vivahteita. Talon väki istuu ruokapöydässä ja tupaan tulee vieras mies. Koska tapoihin kuului kutsua vieras myös pöytään, isäntä noudatti sitä, mutta tällä kertaa asetti ehdon. ”A mis sie olit apina-ajan? Jos olit val’osii puolel, äy pöytää, mut jos olit puni”ii puolel, ni ulos!”Tuo aatteiden välinen taistelu oli alkanut jo ennen varsinaisia sotatoimia. 30-luvun alkupuolella kun Lapuan liike oli voimissaan ja uhoaminen suurimmillaan, johti sen liikkeen toiminta osin myös kaukaiseen karjalaiskylään. Katkeraa oli joskus tuokin taistelu ja johti useinkin monenmoisiin ongelmiin. Sattui kerran tanssi paikalla, että nuoret miehet riitautuivat juovuspäissään. Tarina ei kerro riidan syytä,

josko sitä moni edes tiesikään. Riita johti tappeluun ja sen päätteeksi toinen nuorukaisista ampui riitakaverinsa pistoolilla. No juttua puitiin käräjillä ja se johtikin vankilatuomioon. **Olavi** kärsi tuomionsa ja palasi jokusen vuoden jälkeen taas maanviljelijäksi. Ammutun velipoika **Jussi** oli kuitenkin katkera asiasta ja halusi kostaa veljensä kuoleman. Noina aikoina oli voimakasta kommunismin vastaisista mielipiteistään tullut kautta maan tunnetuksi **Kosola**-niminen mies. Tämän velipoika halusi myös julkisuuteen ja isänmaan ystäväksi ja kannattajaksi, tehden mitä erilaisimpia väkivallantekoja aatteen varjolla. Sana oli kiertänyt maan joka kolkkaan, että Kosola suorittaa ”puhdistuksia” ja harvennuksia kommunistien riveissä. Ammutun nuorukaisen veli päättikin kutsua Kosolan paikalle ja ilmoittaa ampujan kommunistiksi ja asia hoitunee sillä. Sen aikaiset viestintämahdollisuudet olivat kuitenkin varsin vähän yksityisyyttä suojelevia ja niitä oli kovin harvassa. Tappajan tilaaja joutuikin suorittamaan tilauksensa kylän apteekin puhelimesta. Huonot linjat ja heikko kuuluvuus pakottivat tilaajan käyttämään voimakasta ääntä ja usein toistamaan sanomaansa, jotta asia tulisi selväksi vastaanottajalle. Selväksihän se lopulta tuli, tosin monelle muullekin kuin pelkästään vastaanottajalle. Moni ihminen kuuli puhelinkeskustelun ja sana kulki nopeasti aiotulle uhrille, mitä on tulossa. Eipä Olavi ollut asiasta moinaankaan, vaan varautui vastaanottamaan tulijaa hankkimalla kaksi pistoolia, joita kanniskeli kaiken aikaa taskussaan. Sattui sitten ”uhri” olemaan pellollaan ojia siivoamassa, kun näki vieraan auton lähestyvän kylätiellä. Rauhallisesti odotteli autoa ja kun siitä sitten nousi täysin tuntematon mies ja tämän kaverina vuosia sitten ampumansa nuorukaisen velimies Jussi, veti taskustaan molemmat pistoolit, suuntasi ne kohti tulijoita ja kysyi varsin rauhallisesti: ”Kummast pyssyst tahotta vai molemmist? Valitkaa äkkiä tai lähtekää, älkääkä ennää tulko takasii”. Tulijat totesivat asian kääntyneen pääläelleen, häipyivät autolle ja poistuivat ojankaivajan mailta. Totesi kai Pohjanmaan mies joutuneensa kovan eteen ja huonosti käyvän itselleen ellei nyt lähtisi. Kiirekin tuli lähtijöille jopa siinä määrin, että Jussi takertui housuistaan piikkilanka-aitaan ja repi ne irti riuhtoessaan, ei ollut aikaa rauhalliseen irrottautumiseen. Kosola hieman nyrpeänä totesikin tilaajalleen, ettei tästä nyt taidakaan tulla mitään. Ei täällä olisi muita kommunisteja, kun on tuo maksukin jo suoritettu ja näin pitkän matkan olen tullut. Nolona oli myös tilaaja ja keksi yhtäkkiä toisen ”uhrin”. ”Onhan täällä tuo suutari **Mättö**, se se on kova punikki.” Ei muuta kuin suunta

kohti suutarin mökkiä, Ristseppälän aseman lähelle, jossa tämän pieni verstaas oli omakotitalon yläkerrassa ja suoritamaan kommunistiharvennusta uuteen kohteeseen, kun alkuperäinen suunnitelma ei onnistunutkaan. Kovasti ihmetteli suutari moista vierailua ja syytöksiä kommunismista. Ei auttanut selitellä, autoon vaan suutari ja suunta kohti itärajaa. Oli näet tarkoitus ”kyydittää” suutari yli itärajan Kosolan kuuluisamman veljen tyyliin. Matkalla kuitenkin tuumattiin, ettei moista ukkorahjusta viitsi niin pitkälle lähteä ajamaan. Kun tultiin Pasurin kankaalle, auto pysäytettiin, suutari ulos autosta ja tuomio pantiin täytäntöön. Suutari ammuttiin ja kuopattiin metsään. Täysin syytön ja viaton mies teloitettiin aatteen varjolla ja joutui koston sijaiskärtsijäksi. Suutari ei ollut edes kallellaan kommunismin suuntaan, ei piitannut puoleen eikä toiseen aatteista ja politiikasta, tekipähän vain omat työnsä ja palveli kyläläisiä oman ammattinsa vaatimalla tavalla.

Tuomiot luettiin aikanaan näillekin ”muiluttajille” ja istumaan joutuivat niin tilaaja kuin suureksi isänmaan ystäväksi pyrkivä Kosolakin. Aikanaan palasi Jussikin vankilareissultaan ja tunnettiin sen matkan jälkeen kylällä Lapuan Jussina. Mistäköhän lie tuokin lisänimi tullut?

Se tuo Eljaskii läks yhten päivän hatu ostoo Viipurii. Hattukaupas hää esitti vähä suurempaa ko olkaa ja sovittel hattuloi ”antakaa tuo hattu, antakaa tuo hattu”. Mikkää ei sit muka kelvont koha konahtel. Ol jo monenmoiset mallit ja tyylit kokkeiltu ja koiteltu. Mikkää ei sopint täl vaativat ostajal. Aikaakii ol mänt jo vaik kui kaua ja loppuilojuks hermostuu kauppiaskii ja tiuskasoo: ”Tuoho siu neliskanttisee päähäis ei saa minkäälaiista hattuu!” Hattu jäi sillä matkalla ostamatta.

Eljas oli tansseissa ja miten ollakaan pääsi saatolle. Eljaan kokemukset lienevät olleet vähäisiä näissä asioissa, kun taktiikka ei edistänyt asian jatkuvuutta. Pari suunnisti sitten tytön kotikontuja kohti. **Eljas** pyörälään polkien ja tyttö juosta jolkotteli hengästyneenä vieressä kotiinsa asti. Myöhemmin kavereille ylpeillessään Eljas moitti tyttöä kovin hiljaiseksi ”ehä tuo paljo mittää haastantkaa koko matkal”. Tulihan käytyä saatilla.

Pölläsen ukko sai oikein ostohousut. Käytti housuja vuosia ja kun ne lopulta kuuluivat kelvottomiksi, ei edes paikkaamalla niitä saanut enää käyttökuntoon. Pois piti heittää hyvät housut. Viimeistä kertaa housuja pitäessään alkoi ihmetellä, mikä ihmeen pussi se näissä ta-

kana on. Voi ihme housuissa olikin takatasku ja sitä ukko ihmettelemään ”no voi halavattu, näishä on oikee perstaskukii”. Taisi olla melko tarpeeton ja vähäkäyttöinen, kun vasta vuosien kuluttua huomasi edes taskun olemassaolon.

Koulun tärkein tehtävä oli tietysti opettaa lapsille luku-, kirjoitus- ja laskutaito sekä antaa yleissivistyksen perustietoja. Suinkaan vähäiseksi ei jäänyt koulun tehtävä elämäntaitojen ja ammattien alkeiden opettaminen. Koulusta lähdettiin yleensä suoraan työelämään, jonka ohessa sitten käytiin monenmoisia kursseja ja kerhoissa saatiin lisäoppia ja koulutusta moneen ammattiin ja elämänalan osaamiseen. 2000-luvun alussa kovasti julkisuutta saanutta koulukiusaamista ei koulun alkuaikoina tunnettu lainkaan. Pojankoltiaiset tosin toisinaan tapella nahistelivat, mutta siinä kaikki. Sattui sitten sodan jälkeen, kun karjalaispojat joutuivat lännempänä kouluihin, eräässä koulussa tavallinen tappeluunpoikanen. Opettaja tiukkaamaan karjalaispojalta: ”No, milläs löit?” poika siihen rehellisesti: ”No, mitä nyt vähä kulakal kopahutin.” Opettaja siitä hirmustuu ja antaa tiukan käskyn: ”Ja huomenna sitten jätetään kulakat kotiin, niitä ei tuoda tappeluvälineiksi.” Karjalaispojat vähän ihmeissään, miten sitä nyt nyrkin voi kotiin jättää ja itse tulla kouluun.

Ei koulun käynti aina tuottanut toivottua tulosta. Isäntä myi heinää yhden kuorman, jonka paino oli 400 kg. Heinän hinnaksi oli sovittu yksi markka kilolta. Kuorma oli valmiina ja isäntä sanoo koulua käyvälle pojalleen: ”Noh, laskeha sie nyt, kui paljo tää kuorma sit maksaa.” Poika ryhtyy laskemaan, laskee ja laskee, ei tule oikein selvyyttä. Poika tuskastuu itse ja ilmoittaa: ”Ei tule mittää, ehä tätä voi laskee, ko männää murtolukuloihe.” No ehkä myöhemmin murtoluvutkin selkiintyivät tai kyseinen opiskelija hakeutui alalle, jossa oli vähemmän tuota laskentoa.

On joitakin asioita, joista ei ole juurikaan puhuttu eikä liiemmin kirjoiteltukaan. Eiväthän lainkuuliaiset kansalaiset niistä mielellään puhukaan, ne kun ovat vähän kuin laittomia juttuja. Nimittäin aseet ja tappelut. Nyt on kuitenkin niin, että puukkotappeluja oli silloin tällöin ja kun tarkkaan kuuntelee, niin tulee huomanneeksi, että ampuma-aseita oli varsin paljon kansalaisten hallussa lähinnä haulikoita ja pistooleja. Haulikot ymmärtää ja ne hyväksyttiinkin, olihan metsästys varsin monen harrastuksena ja jopa elinkeinona. Mutta pistoolit olivatkin sitten eri asia. Niitä hankittiin pelkästään omaksi turvaksi, että taisivat ne kuitenkin olla melko ankeita aikoja tässä suhteessa, kun piti

tavallisten nuorten hankkia pistooli turvakseen. Puukokohan oli nyt työkalu ja se kuului jokaisen varustukseen. Mistä sitten näitä pistooleja hankittiin? Erään varsin uskottavan teorian mukaan suuri osa oli perintönä kulkeva, vapaussodan ajoilta hankittua tavaraa. Viipurista sai ostaa kyseistä materiaalia kohtalaisen helposti. Pietari oli se paikka, josta sai ampuma-aseita. Kunhan oli rahaa, niin sai sellaisen kuin itse halusi. Siellä ne olivat laajat markkinat.

Vähemmän näiltä syrjäkyliltä hakeutui nuorisoa suurempiin taajamiin ja ylempiin opinahjoihin. Tuli toisaalta sotakin ja opinnot katkesivat monelta juuri siinä iässä, jolloin olisi ollut tilaisuus hakeutua enempiin koulutukseen.

Rippikoulukuva v. 1936. Kuva on otettu pappilan pihalla rippikoulutuvan seinustalla.

Rippikoulu oli kuitenkin vielä käytävä ennen kuin oli valmiita aloittamaan täysiaikaisen elämä.

Rippikoulu käytiin neljän viikon aikana pappilan pihassa olevassa rakennuksessa, jota kutsuttiin rippikouluhuoneeksi.

Näin se on historian suuren kirjan lehti kääntynyt. On kirjoitettu monta uutta sivua tuohon kirjaan. Sukupolvet syntyneet, eläneet ja siirtyneet sinne, mistä paluuta ei ole. Karjalankannakselta evakkoon lähteneitä on vielä paljon ja sitä seuraavaa sukupolvea vielä enemmän. Nämä sukupolvet vielä muistavat tarinoita, paikkoja ja ihmisiä ajalta, josta puhutaan ”enne Karjalas”. Tulee uusia sukupolvia, jotka kuulevat ja lukevat tarinoita tuosta ajasta ja ehkä ihmetellen miettivät, miksi tuo Karjala tuntuu niin tärkeältä, sehän on jo kovin kaukaista ja vierasta asiaa.

Aika parantaa haavat, sanotaan. Ei se niitä paranna, mutta aika ehkä lievittää kipua. Uusilla sukupolvilla ei edes ole näitä haavoja ja kipuja eikä siis mitään parannettavaa. Mennyttä aikaa ja väkivalloin riistettyä kotiseutua voi kuitenkin muistella ja kunnioituksella sieltä poisajettuja ajatuksissa arvostaa. Samoin olisi syytä arvostaa ihmisiä, jotka ovat tuon usein mainitun raskaan evakkotien kulkeneet, nuoruutensa sille uhraaneet ja lastensa eteen kaiken antaneet. Siksi lienee paikallaan muistuttaa nykynuorisoa ja vähän vanhempaakin väkeä asiasta, joka kovin helposti nykykiireiltä ihmisiltä usein jää toisarvoiseksi. On kuitenkin kysymys sanonnan mukaan elämää suuremmasta asiasta.

Veli Hyytiäinen

Henkilökuvauksia

Heitellään tähän muutamia henkilökuvauksia vanhoista hentulalaisista. Kuvaukset ovat joskus ennen sotia laadittuja ja sen aikaisen tarkkailijan laatimia. Kaikki henkilöt eivät koko ikäänsä asuneet Hentulan puolella, ei edes sitä aikaa, kun tuo kylä oli suomalainen kylä.

Kostiainen Alina Oli naisista paras rukiin niittäjä sirpillä Rätönkylässä.	Kostiainen Iivari Oli uuttera maanviljelijä oikein työmyyrä. Hän oli luonteeltaan hiljainen.	Hyytiäinen Ida Oli toimekkaimpia lottia kylässä. Tyttö-Ida oli yleinen nimitys.
Hyytiäinen Antti Kasvatti suuren lapsilauman. Luonteeltaan perääntäväinen. Iita oli isäntä. Menetti sodissa kaksi poikaansa Yllöläis-Antti.	Hyytiäinen Jukka. Höttö-Jukka. Antoi perintöosansa veljilleen ja kulki yksinäisenä poikamiehenä ja työmiehenä paikasta toiseen. Luonteeltaan kiivas ja omalaatuinen.	Hyytiäinen Yrjö Heikkiläis Yllö oli kylän ”setaponka”, vahvin mies. Luonteeltaan juro ja jäyhä. Kova kalamies.
Hyytiäinen Tahvo Oli taitava kivityömies ja hyvä seppä. Viulujen tekijä ja soittaja. Hautakivien hakkaaja. Monen pikku keksinnön tekijä. Sai niistä valtion patentitkin. Luonteeltaan älykäs ja herkkä. Kylä kutsui häntä Vilppiläis Tahvoksi.	Kaukinen Juhana Oli taitava kirvesmies ja urakoitsija. Talvella teki ikkunoita, ovia ja huonekaluja, kesällä oli rakennusurakoilla. Luonteeltaan täsmällinen ja uuttera, joten omaisuus oli runsaasti enentynyt.	Hyytiäinen Juhana Osti karjaa pienissä määrissä. Kokosi muurahaisen munia, vei niitä kaupunkiin Viipuriin apteekkeihin ja rouvien kanarialinnuille myi ruuaksi. Säästeliäällä ja ahkeralla työllä sai pikku tilansa hyvään kuntoon ja oli hyvinvoipa. Suutari talvisin. Parra Juhana.

Heinjokelaiset kotiseutumatkalla 16.-18.5.2014

1.

Ensimmäisen päivän vierailukohde oli **Muolaan kirkonkylä eli Kirkkoranta**. Kirkolle oli aikanaan valittu hieno paikka. Kirkkojärvi siintee sankarihautausmaan takana. Kirkkomaalta laskeutuu vanha portaikko alas ruumishuoneen raunioille ja rantaan. Sota kohteli kirkkoa ja hautausmaata kaltoin. Kirkon raunioilla on puinen muistoristi, Ristikivi ja vapaussodan muistomerkki. Sankarihautausmaalla on myös muistokivi sodissa kaatuneille.

2.

Lauantai oli varattu Heinjoella käyntiin. Tulkki-Liisa oli varannut ”taksin” sivukylille menijöitä varten. Ensimmäinen porukka lähti Salo-Vamppalaan. Me muut poikkesimme Mikonmäen hautausmaalla ja totesimme tien olevan surkeassa kunnossa. Kääntymälle menijät pääsivät seuraavaksi. Kuljettajamme Timo sompaili bussillaan rauhallisesti kuoppia kierrellen Heinjoen kirkolle. Ihailimme kirkkosillan maisemaa Kaltovedelle päin.

3.

Likasillalta käännyimme kohti mummini syntymäpaikkaa, **Välipeltoa**. Minkäänlaista tietä pihapiiriin ei enää johda, mutta sieltähän se pellon reunasta löytyi. Tuomet ovat vallanneet Väl`pellon navetan rauniot. Istuimme pihakivillä syömässä eväät. Aurinko helotti kirkaalta taivaalta ja käki kukkua helskytti.

4.

Minua on kiinnostanut **kolhoosinavetta Rouhimäellä**, joten päätin käydä nyt tutkimassa sitä lähemmin. Rakennus on valtavan kokoinen H-kirjaimen muotoinen, mutta nyt jo täysin rauniona. Kovin nopeasti se kolhoosin loppumisen jälkeen romahti. Sisälle uskaltaa mennä. Rakenteista voi päätellä sen olleen **sikala**.

5.

Poikkesimme ihailmassa **Linnalampea**. Täytyy joskus paremmalla ajalla käydä kiipeilemässä Linnalammen kukkuloilla. **Heinjoen rautatieasema** ratapihoineen saa nurmeltua kaikessa rauhassa. Juna ei ole kulkenut enää moniin vuosiin Heinjoelle.

6.

Pysähdyimme **Heinjoen hylätyn sotilaslentokentän** kohdalla. Kiitotiet on purettu pois, mutta siellä on vielä maa-peitteisiä lentokonehalleja. Puoli metriä paksut ovet olivat hiekkatäytteisiä. Oven alareunan ruostuttua puhki hiekka oli valunut ulos. Halli oli tyhjä, graffiteja löytyi.

Heinjoen kirkko eri aikoina

Kirkko ennen vuotta 1906, Museovirasto

Kirkko v. 1928, Museovirasto

Heinjoen kirkko (aika?), Heinjoki-Säätiö

Kirkon sisäkuva v. 1939, Museovirasto

Urkuparvi v. 1939, Museovirasto

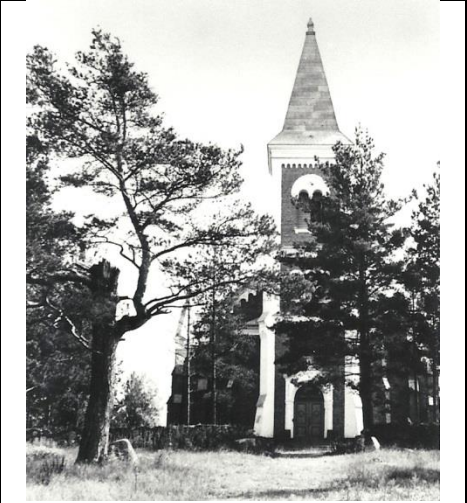
Kirkolla 29.8.1941, SA-kuva

Heinjoen kirkolla 29.8.1941, SA-kuva

Heinjoen kirkolla 29.8.1941, SA-kuva

Ristitön kirkko 18.7.1943, SA-kuva

Kirkolla 27.8.1941, SA-kuva

Ristitön kirkko(aika?), Heinjoki-Säätiö

Kirkko korjauksen alla v. 1944, H-S

Uusi sankarihautausmaa v. 1943, H-S

Kirkko - sankarihautoja vv. 1942-1943, H-S

Kirkon lähellä oleva hautausmaa, H-S

Tapahtumia heinjokelaisittain

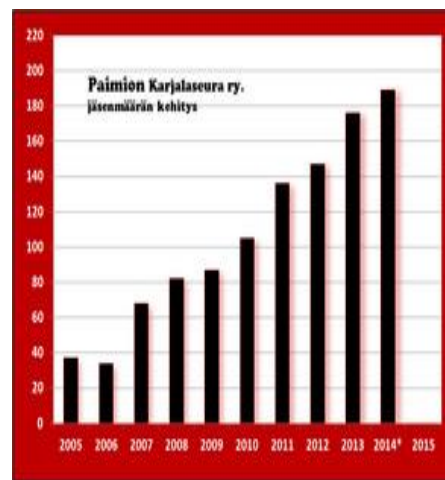

Heinjoen Huimat (kuva oik.) osallistui vuoden 2013 Mommilanjärven soutelukisan evakolähtöön nyt toista kertaa. Joukkue oli täysilukuinen ja meno oli jo toista luokkaa verrattuna ensi kertaan. **Terhi Koivisto** (kuva vas.) kerää joukkueen jäsenet ja Huimat nähdään myös 19.7.2014 Mommilassa.

www.mommilanjarvensoutu.fi
www.heinjoki.fi

Arja Kulmala o.s. Teivonen otti vastaan Karjalan Liitto ry:n luovuttaman KUNNIAKIRJAN, joka annettiin Paimion Karjalaseura ry:lle Toimintakilpailussa/Seurat 101-200 jäsentä Helsingin Karjalatalossa 26.4.2014. Sijointi oli kolmas valtakunnan laajuisessa kisassa. Arjan sukujuuret vievät isän puolelta Heinjoen Kopraraan ja äidin puolelta Muolaaseen. Arja on Paimion Karjalaseura ry:n puheenjohtaja. Hänen toimikaudellaan on tullut runsaasti uusia jäseniä (kuva oik.).

Heinjoki-Säätiön aktiiveja palkittiin kultaisin ansiomerkein

Karjalan Liiton kultaisia ansiomerkkejä jaettiin Karjalatalon juhlaaalassa vihtiläiselle **Veli Hyytiäiselle**, vihtiläiselle **Eija Kovasimelle** sekä helsinkiläiselle **Marja Paakille**.

Veli Hyytiäinen on toiminut Vihdin Karjalaseuran hallinnossa vuodesta 2003 ja seuran puheenjohtajana kymmenen vuotta jatkaen edelleen. Hän oli myös 2000-luvulla neljä vuotta Uudenmaan Karjalaseurojen Piirin hallituksen jäsen sekä useita vuosia piirin urheilutoimikunnan sihteeri ja on edelleen. Veli on ollut aktiivinen talkoisiin osallistuja. On sitten ollut kyseessä Karjalaiset laulujuhlat, Karjalatalon kirjaston remontointi, Heinjoen kirkon muistolaatan korjaus tai kirkonmäen taimikon raivaus. Veli on ollut myös aktiivinen kirjoittaja. Hän osallistui 1970 ja -80-lukujen taitteessa Karjalan Liiton ruokaperinteen tietojen keräämiseen äitinsä avustajana. Hän on ollut mukana kokoamassa monia kirjoja kuten Muolaan ja Heinjoen Hyytiäiset, RISTSEPPÄLÄ-RÄTTÖLÄ kylät Kannaksella, Hyytiäisten sukua Karjalan Kannakselta, Vihtiläiset isänmaan puolesta sekä kirjoittanut omakustanteisen kirjan äitinsä evakkomatkasta ”Pitkä tie Hentulasta tänne”. Veli Hyytiäisen yli 50 vuotta jatkuneet karjalaisen kulttuurin edistäminen ja vaaliminen jatkuu edelleen Heinjoki-Säätiön hallitustyöskentelyssä.

Eija Kovasimen yli 30-vuotinen ura Heinjoki-Säätiön eri tehtävissä kuten kirjanpitäjänä, asiamiehenä ja vuodesta 1990 lähtien hallituksen jäsenenä ja tästä vuodesta alkaen Heinjoki-Säätiön hallituksen puheenjohtajana. Eija on tehnyt paljon työtä Heinjoki-Säätiön hyväksi. Hän on ollut mm. suunnittelemassa Heinjoen naisen sekä kesä- että talvikansallispukua sekä aktiivisesti osallistunut Vihdissä toimivan Evakkomuseon esineiden keräämiseen. Eija on toiminut Muistojen Heinjoki-kuvateoksen sekä RISTSEPPÄLÄ-RÄTTÖLÄ kylät Kannaksella-teoksen julkaisutoimikunnassa. Vuosittain eri kunnissa järjestettävien Heinjoki-juhlien yhteydessä Eija on pitänyt heinjokelaisten tuotteiden esittely- ja myyntipöytä.

Marja Paakki on toiminut vuodesta 2005 alkaen Heinjoki-Säätiön hallintoneuvostossa ja vuodesta 2008 sen varapuheenjohtajana. Hän on Heinjoen kirkonkylän koulupiiritoimikunnan ja Karjala Klubin jäsen. Hän on toiminut vuodesta 2010 lähtien Ylläsjärven Tunturihotelli Oy:n hallituksen jäsenenä ja hoitanut kyseisen osakeyhtiön osakerekisterin digitaaliseen muotoon. Hän on edustanut Heinjoki-Säätiötä monissa kokouksissa, pitäjällöissa ja karjalaisilla markkinoilla. Marja on aktiivinen kirjoittaja, valokuvaaja ja akvarellien maalaaja. Etupäässä Heinjoelta ottamiensa kuvien pohjalta hän on maalannut 56 akvarellia. Yli 30 vuoden aikana on syntynyt paljon artikkeleja valokuvineen, joita on taltioitu Suomen Kirjallisuuden Seuralle. Marja on antanut osaamisensa käyttöön tehden ”Heinjokelaisen” painovalmiiksi vuodesta 2010 alkaen. Merkittävä työ muistoksi jälkipolvillekin on Marja Paakin suunnittelema ja piirtämä vaakuna Heinjoki-Säätiölle.

Varpu-Leena Malmgren

Sota-arkiston kuvia Heinjoelta

Heinjoella (aika?). Kirkko näkyy taustalla vasemmalla. SA-kuva

Heinjoella talvella (aika?). Kirkko on taustalla vasemmalla. SA-kuva

Kuva on otettu kirkon tornista Viipurin suuntaan (aika?). SA-kuva

Alttaritaulut

”Kristus kutsuu luokseen työtätekeviä ja raskautettuja” ”Tulkaa minun tyköni”

Vasemmalla: Heinjoen kirkon alttaritaulu, joka valmistui v. 1881.

Oikealla: Sipoon kirkon alttaritaulu, joka on saatu lahjoituksena v. 1892. Aihe on kummassakin sama, mikä johtuu siitä, että taulut on jäljennetty tanskalaisen taidemaalarin **K.H. Blochin** alkupe räisestä maalauksesta. Heinjoen kirkon alttaritaulun jäljentäjä on **Vidolfi Ahrenberg** ja Sipoon kirkon alttaritaulun **Alexandra Sältin**.

Tapauhtumia

- **Kääntymä-päivä** on 7.9.2014 sunnuntaina klo 12 alkaen Pusulan Ahjolassa.
- **Heinjoen kirkonkylän koulupiirin kyläpäivä** on 12.10.2014 sunnuntaina klo12 Karkkilan seurakuntatalossa.
- **Vuoden 2015 Heinjoki-juhla** on 19.7.2015 Karkkilassa.

Heinjoki-Säätiö

Heinjoki-Säätiön kotisivut ovat osoitteessa:

www.heinjoki.fi

Kotisivuilla on esitelty säätiöllä myynnissä olevia tuotteita, joita voi tilata säätiön asiamieheltä:

Marja Peltoselta
puh. 0400-743735.
heinjoki@heinjoki.fi

Tiedoksi

Jos haluat, että omaisesi poismenosta ilmoitetaan seuraavan Heinjoki-juhlan jumalanpalveluksessa, olisi varmintaa, että ilmoittaisit siitä itse Heinjoki-Säätiön asiamiehelle

Marja Peltoselle
puh. 0400-743735.
heinjoki@heinjoki.fi